

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Meslek Eğitiminde Ahilik ve Uygulaması

Ömer AKDAĞ¹

¹ KTO Karatay Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü,
Orcid id: 0000-0002-3528-8409

Hüseyin TOROS²

² İTÜ Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi, İklim Bilimi ve Meteoroloji Mühendisliği Bölümü, toros@itu.edu.tr,
Orcid id: 0000-0002-3028-6308

ÖZ

Hayat, maddesi ve manasıyla bir bütündür. XIII. asırda Türkiye Selçuklu Devleti döneminde Anadolu’da tatbik edilen ahilik bu anlayışı benimsemiş ve hayata geçirmiştir. İnsanı sosyal bir varlık olarak kabul eden Ahilik anlayışında “Bir elin nesi var iki elin sesi var” darb-ı meseli/özdeyişi hayatın akışını tayin eder. Yamak-çırak-kalfa ve usta hiyerarşisi ahilikte sadece meslek edinmenin temel kriteri değil aynı zamanda insanî ve İslamî iklimde sorumlu insan yetiştirme hassasiyetini mümkün kılar. Bu yönüyle Ahilik; bir taraftan “sanat altın bileziktir” ata sözünü hayata geçirip yük olmayı değil yük almayı idealize ederken diğer taraftan ruhen beslendiği fütüvvet anlayışıyla, sosyal bünyeye eşyaya teslim olmayan fertler kazandırır.

“Hiçbir sanat ve meslek kitaptan öğrenilmez. Mutlaka ustadan öğrenilir. Kaşık tutmak ve yoğurt yemek bile anne terbiyesiyle mümkündür” diyen Ahi Evran, bu ifadesiyle asırlar önce, uygulayarak öğrenmenin önemine dikkat çekmiştir. “Faydasız bilgi sinede yükür” diyerek bilginin eleştirilmesiyle kullanışlı olacağına işaret eden yine Ahi Evran’dır. Eshab-ı Kiram’dan Muaz b. Cebel’in nasırlı elini tutup “Bu eli cehennem yakmaz” diyerek çalışmayı, üretmeyi teşvik ve tebci eden sevgili peygamberimizden ruhen beslenen Ahilik, dünya tarihinde XIII. asırda Kayseri’de meslek teşekküllerini bir araya getirerek dünyada ilk sanayi sitesini kuran bir sistemdir. Memnuniyetle ifade etmeliyiz ki, ülkemizin (Türkiye) orta öğrenim seviyesinde eğitim/tedris yapan okullarımızın bazılarında Ahilik sistemi teorik de olsa kısmen uygulanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede olmak üzere ülkemizde (Türkiye) yükseköğretimde ilk defa KTO Karatay Üniversitesinde Ahilik dersi seçmeli ders olarak bütün öğrencilere verilmektedir. Temennimiz bu uygulamanın yaygınlaşmasıdır.

Yukarıda prensiplerinden bir kısmını ifade ettiğimiz Ahilik sistemi, İstanbul Teknik Üniversitesi Meslekî ve Teknik Anadolu Lisesi’nde “Eğitimde Ahilik ve Takım Çalışmaları” başlıklı projeye deneme çalışması başlatmıştır. Bu proje ile; okulumuzdaki öğrencilerin takım ruhunu benimsemeleri, fizikî ortamda bir araya gelerek sinerji oluşturmaları, özgüven sahibi olmaları, paylaşıp kazanmanın hazzını yaşamaları hedeflenmiştir.

Meslek edinme sürecinde uygulamaya koyduğumuz takım ruhunun oluşmasında sadece öğrencilerin fiziken bir araya gelmesiyle iktifa edilmemiş ayrıca muayyen sektörlerden gönüllü temsilciler, üniversiteli öğrenciler projemiz kapsamına dahil edilmişlerdir. Uygulamakta olduğumuz bu projemizle öğrencilerimiz, Ahiliğin temel prensiplerinden “akıl ve ahlak ile çalışıp bizi geçen bizdendir” anlayışını hayata geçirerek ülkemiz ekonomisine katma değer yapmalarını beklemekteyiz. Devam etmekte olan bu projemiz hakkında, yaptığımız anketlerden anlaşıldığına göre gerek öğrencilerimiz ve gerekse firma temsilcilerimiz ümit verici değerlendirmeler yapmışlardır. Çalışmada şu kazanımları temin etmeyi hedeflenmiştir. Pratik düşünme, çözüm üretme kabiliyetinin artması, dünya standartlarına uygun alt yapı, tesanüt/dayanışma, beden dilini kullanarak öğrenme, hızlı olgunlaşma/tekâmül, ihtiyaçlara göre çözüm geliştirme, başarıyı paylaşma, egosunu dizginleme. şikâyet yerine proje üretme.

Anahtar kelimeler: Ahilik, usta, çırak, kalfa, Ahi Evran.

¹**Sorumlu Yazar:** Prof.Dr. Ömer Akdağ, E-mail: omer.akdag@karatay.edu.tr Phone:

Bu makale International Conference on Innovation in Basic – Higher Education, (September 8-11, 2022), İstanbul, Türkiye, konferansında sunulmuştur.

Ahalism and Its Application in Vocational Education

ABSTRACT

Life is a whole with its matter and meaning. In the XIIIth century, during the period of the Seljuk State of Turkey in Anatolia, this understanding was adopted and put into practice. In the understanding of Ahilism, which accepts the human being as a social being, the proverb “What's in one hand is in two hands” determines the flow of life. The hierarchy of squire-apprentice- journeyman and master is not only the basic criterion of acquiring a profession in Ahilik, but also enables the sensitivity of raising responsible people in a humanitarian and Islamic climate. In this respect, on the one hand, Ahilik idealizes the proverb “art is the golden bracelet” and idealizes taking the burden, not being a burden, and on the other hand, with the understanding of futüvvat, which it is spiritually nourished, it brings individuals who do not surrender to things to the social structure.

"No art and profession can be learned from a book. They must be learned from the master. Even holding a spoon and eating yogurt is possible with motherly training", Ahi Evran drew attention to the importance of learning by practicing centuries ago. It was Ahi Evran who said, “Useless knowledge is a burden on the heart”, pointing out that knowledge can only be profitable if it is put into practice. Ahi Evran, who was spiritually nourished by our beloved prophet who encouraged and commended working and production by holding the calloused hand of Muaz b. Jabal, one of the Companions, and saying “Hell will not burn this hand”, is a system that brought together professional organizations in Kayseri in the XIIIth century and established the first industrial site in the world. We should be pleased to say that in some of our country's (Turkey) secondary schools, the Ahi system has started to be partially implemented, albeit theoretically. Within this framework, for the first time in higher education in our country (Türkiye), the Ahi course is given to all students as an elective course at KTO Karatay University. Our hope is that this practice will become widespread.

The Ahi system, some of the principles of which we have mentioned above, has been piloted at Istanbul Technical University Vocational and Technical Anatolian High School with a project titled “Ahi in Education and Teamwork”. With this project; it is aimed that the students in our school adopt the team spirit, create synergy by coming together in a physical environment, have self-confidence, and experience the pleasure of winning by sharing.

In the formation of the team spirit that we put into practice in the process of acquiring a profession, not only the students physically came together, but also volunteer representatives from certain sectors and university students were included in the scope of our project. With this project we are implementing, we expect our students to add value to the economy of our country by realizing the understanding of “those who work with reason and morality and pass us”, which is one of the basic principles of Ahmadism. As it is understood from the surveys we conducted about this ongoing project, both our students and company representatives have made promising evaluations. With our study, we aim to provide the following gains. Practical thinking, increased ability to produce solutions, infrastructure in accordance with world standards, cohesion / solidarity, learning by using body language, rapid maturation / maturation, developing solutions according to needs, sharing success, restraining ego. producing projects instead of complaints,

Keywords: Ahilik, master, apprentice, journeyman, Ahi Evran.

Giriş

Bizim kültürümüz hayatı bir bütün olarak kabul eder. İnsan hayatı, maddesi ve manasıyla bir bütündür. İnsan, Ahi Evran'ın ifadesiyle “medenî tabiatlı yaratılmıştır”. Yani Allah insanları yemek, içmek, giymek, evlenmek vs gibi şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçlarını karşılayamaz. Bu ihtiyaçlarını giderebilmek için çok sayıda meslek kollarına ve bu meslekleri icra edecek sanatkârlara ihtiyaç vardır. Bu yönüyle insanlar birbirlerine muhtaçtırlar. İnsanın “muhtaç” olması bir nakisa olarak değerlendirilemez. İnsandaki ihtiyaç hissi/duygusu hayatta olmanın bir nişanesidir/göstergesidir ve insanî bir haslettir..

Hayat, maddesi ve manasıyla bir bütündür demiştik. Madde ile mana birbirine mündemiçtir/giriftir. İnsan sosyal yönü itibariyle tek başına hayatını idamesi mümkün olmadığından neslini devam ettirme, beslenme, ibate/barınma gibi maddî ihtiyacı olduğu gibi gönlünü, kalbini ve vicdanını tatmin edecek manevî desteğe de muhtaçtır. Bu ihtiyaçlara cevap verebildiği oranda, ferdî kalite sosyal yapıya yansiyarak hem ihtiyaçlar karşılanmış hem de sosyal barış tesisi mümkün olabilir.

Sosyal bir varlık olan insanın ihtiyaçlarına tarih boyunca muhtelif şekillerde cevap aranmış ve farklı usuller bulunmuş ve bulunmaktadır. Bu usuller zaman içinde disiplin halini almıştır. Bu disiplinlerden biri iktisattır/ekonomidir. Muhtelif alt başlıkları olan iktisat ilminin farklı tarifleri yapılmıştır. Bu tariflerden genel kabul gördüğü ifade edilen tanım şöyledir: Ekonomi sınırsız ihtiyaçların kıt kaynaklarla karşılanması disiplindir. Bu tarifi Ahilik prensiplerine göre değerlendirdiğimizde; bu tanımdaki “ihtiyaç” kavramı üzerinde biraz durmamız gerekir. Acaba tanımda “sınırsız” olarak ifade edilen ihtiyaç mı yoksa ihtiras mıdır? “İhtiyaç” kavramı insanda bulunan eksiklik olarak tarif edilmektedir. Bu tarifte “ihtiyaç” kavramı insan için kullanıldığına ve insanın da sonsuz bir hayata sahip olmadığına göre ihtiyacın da sonsuz olması düşünülemez. O halde tanımda geçen “sınırsız ihtiyaç” ifadesi yerine “sınırlı ihtiyaç” kavramını kullanmak daha makul olacaktır. Bu durumda şu sorunun cevabını aramalıyız: Genel olarak kabul edilen ekonomi tarifine niçin “sınırsız ihtiyaç” kaydı konulmuş olabilir? Bizce bu sorunun cevabını Ahilik sisteminin dışında aramak gerekir. Bu durumda Ahilik sistemi haricindeki anlayışların “ihtiyaç” ile “ihtiras” birbirinin müradifi/eş anlamlısı olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.

Meseleye Ahilik anlayışı zaviyesinden/açısından baktığımızda tarifte geçen sınırsız olanın ihtiyaç değil ihtiras olduğunu söyleyebiliriz. İhtiras şöyle tarif edilmektedir: Şiddetle arzu etmek, çok şiddetli arzu, hadden aşırı hırs derecesindeki istek. Bu tariften hareketle “ihtiras” kavramını “sınırsız istek olarak” kabul ettiğimizde diyebiliriz ki, Ahilik açısından tarifte geçen “sınırsız” olanın ihtiyaç değil ihtirastır. Bir kişinin insan olarak bir istiap haddi vardır ve sınırlıdır. O halde ekonominin tarifini şöyle ifade edersek daha makul olabilir kanaatindeyiz: Sınırlı ihtiyaçların tatmini için kıt kaynakların kullanılmasıyla alakalı disipline ekonomi adı verilir.

X asırda Türklerin İslam medeniyetine intisapları, diğer dinlere girişlerinden farklı olduğundan, husule getirdiği büyük müspet neticeler itibarıyla, sadece Türk ve İslam tarihinin dönüm noktalarını teşkil etmekle kalmadı aynı zamanda dünya tarihinin de en büyük tarihi hadiseleri arasında yer almıştır. İslamiyet’ten beslenen Ahiliğin milli bünyemiz üzerinde geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte müspet katkı sağlayacağı mülhazasıyla mevcut meslekî eğitim sistemimize dinamizm kazandıracağını söylemek yanlış olmayacaktır.

Yöntem

Araştırmamızda Takip Edilen Metot/Usul ve Varsayımlar

Araştırmamızda sosyal bilimlerde tatbik edilen muhteva tahlili/içerik analizi metodu benimsenmiştir. Çalışmamızın hareket noktası “hayat bir bütündür” anlayışıdır. Temel varsayımımız/faraziyemiz Ahilik ilkelerinin günümüz ekonomik meselelerini kolaylaştırıcı ve çözümleyici hususiyetlere haiz olduğudur. Temel iddiamız sahih İslamî kaynaklardan beslenen Ahiliğin günümüz iktisadî problemlerine; günümüz ekonomik şartlarında münferit/ferdî/bireysel bazda mevcut problemlere çözüm getirici, makro bazda sosyal barışın temininde katkı sağlayacağı yönündedir.

Bu çalışmayla meslek eğitiminde Ahiliğin mevcut sistemi kısmen pekiştirici yönüyle katkı yapacağı düşünülmektedir. Burada “kısmen” ifadesini kullanmamızın sebebi, Ahiliğin, sahih İslam’dan beslenmesi ve bu sistemin kendine mahsus hususiyetleri sebebiyle temelde günümüz ekonomik sistemlerinden farklı oluşudur. Bu yönüyle “kısmen” ifadesi kullanılmış ve ferdî bazda ekonomik problemlere çözüm sağlayabileceği belirtilmiştir. Ahilik sisteminin tatbik edilmesiyle orta öğretimde meslek seçimi ve eğitiminde usta-çırak münasebetine ilaveten müşterek bir iklimde takım çalışmasıyla özgüvenin güçlenmesi, kabiliyetlerin ortaya çıkması, tecrübe edilmesi ve geliştirilmesi gibi imkanların husule gelmesi hedeflenmektedir.

Çalışmamızda; yazılı görüş alma, anket soruları tevcih etme, müşahade /gözlemleme teknikleri kullanılmıştır. Ekte anket soruları takdim edilmiştir. Anket sorularının bir kısmı açık uçlu bir kısmı kapalı sorulardan müteşekkildir. Yapılan anketler öğrenciler, firmalar ve

veliler olmak üzere üç grup üzerinde yapılmıştır. Anketler değerlendirirken yüzde olarak en yüksek ilk üç cevap dikkate alınmıştır. Anketlerde alınan cevaplar mükerrer olduğundan verilen yüzdelik rakamların toplamı 100 rakamına tekabül etmemekte genellikle fazla olabilmektedir. İTÜ TMAL öğrencilerinin bir kısmı üzerinde uyguladığımız ve halen devam etmekte olan bu projemiz ile meslekî eğitimde Ahiliğin kolaylaştırıcı, benimseyici, öz güven verici, kabiliyetlerin/yeteneklerin tespiti ve tekamülünde/gelişmesinde katlı sağlayıcı fonksiyonu olacağı beklentisi mevcuttur.

Ahilik ve Meslek Eğitimi

Çalışmamız mesleki eğitimde ahilik olduğuna göre kısaca Ahilik sistemiyle alakalı bilgi vermekte fayda olacaktır. Ahilik, Fütüvvet hareketinin Anadolu'ya yansımasıdır. Fütüvvet, Arapça bir kelimedir ve gençlik demektir. Arap toplumunda peygamberimize nübüvvet gelmeden önce fütüvvet hareketi vardı. Peygamberimizden sonra bu hareket kristalize olarak devam etmiştir. Abbasiler döneminde İslam halifesi Nâsır li-Dinillâh (1180-1225) tarafından fütüvvet hareketi tekrar koordine edilerek bütün İslam dünyasına teşmil edilmiş ve Müslüman hükümdarların bu teşkilata girmesi istenmiştir. Bu çerçevede Anadolu'da mevcut bulunan Türkiye Selçuklu Devleti de XIII. asrın başlarında fütüvvet hareketine dâhil olmuştur. Fütüvvet hareketi Anadolu'ya Evhadüddin-i Kirmanî (1164- 1238) tarafından intikal ettirilmiştir. Bu hareketi Anadolu'da koordine eden Ahi Evran'dır (1171/1671). Ahi Evran Evhadüddin-i Kirmanî'nin damadıdır ve fütüvvet hareketini Anadolu'da koordine ettiğinden dolayı bu harekete "Ahilik" denilmiştir¹.

Ahilik çok yönlü bir sistemdir. Kur'an ve sünnetten beslenir. Mesleki, ahlakî, tasavvufî, askerî², siyasî ve sosyal boyutları olan³ bu sistemin özünde yük olmak değil yük almak anlayışı vardır. Yaşanacak olan hayatın idamesi için kişinin kendi emeği ve helal kazancı idealize eder. "İki günü müsavi olan aldanmıştır" hadis-i şerifinden hareketle çalışmayı ve üretmeyi teşvik eder. Üretirken kul hakkı başta olma üzere çevre hassasiyeti, kalite ve müşteri memnuniyeti gibi hususlara ihtimam gösterilmesini ister. İnsanın hem maddi hem de manevi yönlerini dikkate alır. İnsanı sosyal bir varlık olarak kabul eden Ahilik, "*Bir elin nesi var iki elin sesi var*" darb-ı meseli/özdeyişiyle takım çalışmasını teşvik eder. Yamak-çırak-kalfa ve usta hiyerarşisi ahilikte sadece meslek edinmenin temel kriteri değil aynı zamanda insanî ve İslamî iklimde sorumlu insan yetiştirme hassasiyetini diri tutar. Bu yönüyle Ahilik; bir taraftan "*sanat altın bileziktir*" ata sözünü hayata geçirip yük olmayı değil yük almayı idealize ederken diğer taraftan ruhen beslendiği fütüvvet anlayışıyla, toplumda eşyaya teslim olmayan fertler kazandırır⁴.

Yukarıda da ifade edildiği gibi Ahilik çok yönlü bir sistemdir. Siyasi, askerî, meslekî, ve tasavvufî yönleri vardır⁵. Ahilik uzun bir devreyi (13-19. Asır) içine aldığından zaman içinde bazı fonksiyonlarını kaybetmiştir. Siyasî ve askerî fonksiyonları 16. asır itibarıyla etkisini kaybettiği söylenebilir. Tasavvufî yönü Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılan düzenlemelerle sona ermiştir. Sosyal ve eğlence yönü belli bölgelerde olmak üzere günümüzde etkisini devam ettirmektedir⁶. Ahiliğin meslekî boyutu halen günümüzde Milli

¹ Mehmet Ali Hacıgökmen, "Anadolu'da Ahiliğin Esnaf Teşkilatı Hâline Dönüşmesi ve Tımar Sistemine Yansımaları (Ankara Örneği)", Yıl: 2012, Sayı: 32, *Türkiyat Araştırma Dergisi*, s. 270-271.

² Ahilikte üç yıllık olan kalfalık safhasında kılıç kullanma, ata binme, atıcılık öğrenme gibi askeri talimler öğretilirdi. Ekinci, age, s. 38.

³ Hacıgökmen, agm, s. 266.

⁴ Ali Mazak, "Ahilikte Bir Ritüel: Şed Kuşanma", *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (Editörler: Ömer Akdağ-Meltem Kurtuluş), s.152.

⁵ Nurettin Gemici, "Ahilikten Günümüze Meslek Eğitiminde Model Arayışları ve Sonuçları", *Değerler Eğitim Dergisi*, C.8, No:19, (Haziran 2010), s.75-79.

⁶ 2015 yılında Bolu/ Mudurnu Tarihi Ahi Kenti "Historic Guild Town of Mudurnu" ismi ile Dünya Mirası Geçici Listesi'ne kaydedilmiştir. Abdülhalim Bahadır Darı, "Bir Sosyal Bütünleşme Aracı Olarak Ahilik", *Marmara*

Eğitimin Bakanlığının orta eğitim kısmında hem teorik hem de pratik olarak, bazı üniversitelerde teorik olarak devam etmektedir. Osmanlı'nın son devresi ve Cumhuriyet döneminde sosyo-ekonomik sahada kapitalist sisteme dâhil olduğundan ahilik sistemi de ülkemizde bundan nasibini almıştır. Dolayısıyla İslamî hassasiyet makro seviyede realize edilememekte ancak münferit/ferdî seviyede uygulanabilmektedir.

Ahilikte Meslekî İlkeler

Helal Rızık Hassasiyeti ve Meslek Sahibi Olmak

Helal, İslamî faaliyetin ana dinamiğidir; söz ve eylemlerin izin verilenlerde ve izin verilen yollarla olması gerektiğini ifade eder. Kur'an, helal kazancın bütün peygamberlere, bütün insanlara ve bütün müminlere¹ emredilen bir husus olduğunu anlatır. Konunun önemine vurgu için de Hz. Peygamber: "Helal kazanç peşinde koşmak farz üstüne farzdır" buyurur². Ahilikte üretim esas olduğundan her ahinin mutlaka bir mesleği vardır³. Mesleği olmayan ahi düşünülemez. Meslek kişinin hayatını idame ettirmek ve bakmakla mükellef olduğu aile fertlerine helal rızık temin etmek için bir vasıta⁴.

Mesleki Eğitiminde Disiplin ve Hiyerarşi

Ahilikte meslek severek ve sevdirek öğretilir. Meslek öğretilirken tedrici usul uygulanır. Yani kolaydan zora doğru bir seyir takip edilir. Bu yönüyle her ahi işini severek yapar. Ahilikte meslek ve sanat eğitimi şu sırayla verilir: Yamak-çırak-kalfa-usta. Yamak kabiliyetlerin ve tercihlerin test edildiği devredir. Çıraklık safhası sanat ve mesleğin giriş kapısıdır. Kalfalık aşaması meslek ve sanatta ustalığa ramak kalmış safhadır. Ustalık aşaması, meslek ve sanatla alakalı her inceliğin öğrenildiği son merhale⁵dir. Yamaklıktan ustalık safhasına kadar olan her terfide mutlaka merasim yapılır. En muhteşem merasim kalfalıktan ustalığa intikalde olur ve buna "Şed Merasimi" denir⁶.

İşbaşı Eğitim Olmazsa Olmazdır

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Ahi Evran "meslek ve sanat kitaptan öğrenilmez. Kaşık tutmak bile anne terbiyesiyle öğrenilir" diyerek işbaşı eğitiminin önemine işaret eder⁶. Ahilik sisteminde işbaşı eğitiminde çırak ustasından meslekî bilgi alırken aynı zamanda ahlakî davranış da alır⁷. Kişi meslekî maharetleri kazansa bile ahlaki davranışlarla, meslekî maharetleri birleştirmesi ahilikte işbaşı eğitiminin temel hedeflerindendir.

Ahilikte Meslek Pirleri Vardır

Ahilikte yamak ve çırak velisiyle usta arasındaki güven tamdır. Her çırak velisi bilirdi ki usta-çırak arasındaki münasebet baba-oğul gibidir. Bu sağlam güven ikliminde veli-usta-çırak münasebeti sürer gider.

Ahilik sisteminde her mesleğin bir piri vardır. Meslekte ilk usta olarak kabul edilen bir kişi pir kabul edilir. İlgili meslek mensupları pirlere son derece hürmet eder, her vesileyle

Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, Halkla İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul 2017 (Yayınlanmamış Doktora Tezi), s. 130

¹ Kur'an, Bakara: 2/172; Maide: 5/88.

² Saffet Köse, "İslam'da Ticaret ve Ahlak", Ahilik ve Meslek Ahlakı, (Editörler: Ömer Akdağ-Meltem Kurtuluş), s. 206.

³ Gemici, agm, s. 74.

⁴ Hüsamettin Erdem, "Ahlak", Ahilik ve Meslek Ahlakı, (Editörler: Ömer Akdağ-Meltem Kurtuluş), s.187.

⁵ Kazıcı, agm, s. 540.

⁶ M.Ali Hacıgökmen, "Ahî Şecere-Nâmelerinin Tarihi Temeli ve Yazılı Sebepleri", Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, (2007), 23 (23), 111-113; Mazak, agm, s. 152.

⁷ Kazıcı, agm, s. 540.

pirlerine hayır dua ederler. Meslek pirleri enbiyadan, eshab-ı kiramdan, dinî ve sosyal hüviyetleriyle temayüz etmiş/ortaya çıkmış şahsiyetlerden olurdu. Esnaf pirlerinden bazı örnekler verelim:

Tablo 1. Bazı esnaf pirleri

Meslek Pirleri	Meslekleri
Hız. Muhammed	Tüccarların ve Bütün Esnafın
Hız. Âdem	Çiftçilerin ve Aşçıların
Hız. Nuh	Marangoz ve Dülgerlerin
Hız. İdris	Terzilerin, Hattatların, Yazıcıların
Hız. Musa	Çobanların
Hız. Yusuf	Saatçilerin
Hız. Yunus	Balıkçıların
Hız. Davut	Demircilerin, Zırhçıların
Hız. İsa	Seyyahların, Gezinlerin
Hız. Lokman	Hekimlerin
Sad bin Ebu Vakkas	Okçuların
Selman-ı Farisi	Berberlerin
Bilâl-i Habeşî	Müezzinlerin
Ahi Evran	Debbağların ve Dericilerin ¹

Her ahi, pirine gönülden ve manen bağlıdır. Aksi takdirde bağlı olduğu pirin kendine olan muhabbetinin azalacağı kabul edilir. Ahinin pirine gönülden bağlı olması onun işine ihtimamla sarılmasına ve hassasiyet göstermesine sebep teşkil eder².

Her Ahinin Tek Mesleği Olur

Ahilikte bir kişinin tek mesleği olur ve onu en güzel şekilde icra eder. Marifet para kazanmak değil ustalıkta hüneri sergilemektir. Bir kişinin kendi mesleği dışında başka bir mesleğe heveslenmesi veya geçmesi katiyen hoş ve normal görülmez. Birden fazla meslekle meşgul olmak başkasının rızıkına göz dikmek olarak değerlendirilir. Bununla ilgili olarak Kırşehir Müzesi'ndeki bir Ahi şecerenamesinde şu ifadeler yer almaktadır:

“Ba'dehû şöyle ma'lûm ola ki debbâğ olan kassâb olana tâlib olunursa ta'zir³ olunup yakasını kesüp borkini alup ocakdan redd oluna. Bu ta'ziri itmezler ise pirlerin la'netleri birâder-i zâviyenin bed-du'âsı üzerine olsun” (Bundan sonra bilinsin ki debbağ (derici) olan kasap olmak isterse ta'zir cezasıyla yakası kesilip borkü (başlık) alınıp ocaktan kovulsun. Bu ta'zir cezası verilmezse pirlerin lanetleri kardeş zaviyenin bedduası üzerine olsun)⁴.

Meslek eğitime/tedrisine tabi olmuş her ahinin mutlaka bir “yol arkadaşı ve yol atası” olurdu. Bu yol atası ve arkadaşı ahiye hem meslekî yönden rehberlik eder hem de ahiliğin prensiplerine beden diliyle anlatırdı. Ahi usta oluncaya kadar değil ömrü boyunca yol atası ve arkadaşına hürmet ederdi⁵.

Ahilikte Para Kazanmak Hedef Değil Sonuçtur

¹ Safure Deveci, “Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Zümreleri”, *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı: Aralık 2021, s. 70-71.

² Gemici, agm, s. 75.

³ Ta'zir, lügatte engellemek, te'dib etmek manalarına gelir. Fıkıhta had suçları ve cinayetlerdeki gibi belirli cezası bulunmayan idareciye veya hâkime bırakılmış cezaları ifade eder. Tuncar Başoğlu, “Tazir” *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2011, s. 198.

⁴ M. Fatih Köksal, “Sivil Yapılanma Modeli Olarak Ahilik”, age, s. 242.

⁵ Gemici, agm, s. 78.

Ahilik üretim merkezlidir. Tüketim ihtiyaç kadar olmalıdır. İhtiyaç fazlası tüketim arzu edilmez. Bu sebeple tellallık/reklamcılık mesleği Ahilikte idealize edilmeyen meslekler arasındadır. Ahilik sisteminde meslek icra etmenin temel hedefi para kazanmak değil ihtiyaca cevap vermektir. İhtiyacı karşılamış olmakla iki taraflı kazanç ortaya çıkmaktadır. İki taraftan biri ihtiyacı karşılayan (müstahsil/üreten) diğeri karşılanandır (müstehlik/tüketen). Üreten malını satmakla kazanç elde ediyor tüketen ise ihtiyacı karşılanmış olmakla “kazanmış” oluyor. Şayet temel maksat para kazanmak olsaydı iki taraflı kazanç değil tek taraflı kazanç söz konusu olacaktı. Şöyle ki, malı satan taraf para kazanmış olmakta fakat malı satın alan taraf bakımından aynı şeyi söyleyemiyoruz. Satın alan tarafın ihtiyacının karşılanıp karşılanmadığını bilmiyoruz. Karşılanmış olabilir, olmayabilir de.

Anadolu’da İlk ilmihal Ahilerin Eseridir

Ahilikte yük olmak yok yük almak var anlayışının yansıması mutlaka bir meslek sahibi olmak şeklindedir. Ahi mesleğini icra ederken aldığı eğitim gereği dikkatli olmak durumundadır. Müşteri ile münasebetinde, kaliteli mal üretmekte, ibadetlerini ihtimamla yerine getirmekte, verdiği sözü yerine getirmekte, yaratılmışların tamamına hürmet etmekte hatalara düşmemesi gerekir. İşte ilmihal bir hayat rehberi olarak ahinin hataya düşmesine önler. Her ahi inancının esaslarını yerine getirerek hayatını idame etmelidir. Yeri geldikçe ifade ettiğimiz gibi “*Hayat bir bütündür*”. Ahi Evran bu hususları dikkate alarak Anadolu’da ilk ilmihal an’anesini/geleneğini başlatan kişidir¹.

Her Ahi Ustasından Sadece Sanat Almaz Helallik de Alır

Ahilikte çırak ustasından sadece meslek öğrenmez aynı zamanda helallik de ister. Ustasından helallik almayan veya hangi ustasının yanında yetiştiği belli olmayanlar zaviyeye alınmazdı². Kişi her yaşta öğrenmeye açık olmalıdır. “İki günü müsavi olan aldanmıştır” hadis-i şerifine istinaden her ahi ömür boyu öğrenmeye taliptir.

Ahilikte Vefa ve Sadakat Esastır

Yamağın kabiliyetleri test edilirken, çırak sanatını öğrenmeye devam ederken asla başka bir mesleği aklının ucundan geçirmezdi. Kalfa mesleği öğrendiği ustasından kaçmayı tasavvur bile etmezdi. Paraya tamah edip ne bir başka meslek tercih edilir ne de usta değiştirilirdi. Usta çırağın bütün haklarını gözetir ve kendine olan bağlılığını istismar etmezdi. Çırak babasının parasına güvenip mesleğine kayıtsızlık göstermezdi. Çırağı ile ilgili ihtimam eksikliği gösteren ustaya çırak verilmezdi³.

Ahilikte Terfi Merasimleri

Ahilik sisteminde yamaklık aşamasından itibaren ustalık safhasına kadar her terfide merasim yapılır. Merasimlerde göze, kulağa ve kalbe hitap edilir. Dinlendirici, hatırlatıcı⁴ ve öğretici hususiyetleri vardır⁵. Bu merasimlerde verilen mesajlarla “Eşyaya teslim olmayan ahlak” anlayışı usta adaylarına verilmesi hedeflenir. Ahilikte yamaklık, çıraklık ve kalfalık safhalarını başarıyla tamamlayarak ustalık seviyesine çıkan usta namzetlerine hususi bir

¹ Kerime Üstünova, “İlk Türkçe İlmihal Mukaddime ve Yazarı Kutbüddin İzniki”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 31, 2006-2007, s. 176; *Ahi Evran’ın kaleme aldığı ve Anadolu’daki ilk ilmihal Farsçadır. Daha sonraki tarihlerde İslam alimleri tarafından ilmihaller yazılmıştır. Anadolu’da ilk Türkçe ilmihal*

² Yusuf Ekinci, *Ahilik ve Meslek Eğitimi*, MEB Yayınları, İstanbul 1990, s. 26.

³ Ekinci, age, s. 39.

⁴ Çıraklıktan kalfalığa yükselen ahiye şed bağlanırdı. Şed, havluya benzeyen peştamaldır. Peştamal önce uzun tarafından beşe, kısa tarafından üçe katlanır. Peştamalin önce beşe katlanması; beş vakit namaza, İslam’ın beş şartına işarettir. Ekinci, age, s. 41.

⁵ Ekinci, age, s. 39

merasim icra edilir. Bu merasimde dualar ve ikramlarla usta namzedinin beline kuşak bağlanır. Bu kuşağa “şed” denir¹.

Kalfalık safhasını başarıyla tamamlamış olan Ahi, şedi kuşanmakla sadece usta vasfını kazanmakla kalmaz aynı zamanda fütüvvet halkasına da girmiş olur. Fütüvvet halkasına girmek veya Ahilik sistemine girmek demek paylaşma, hakkaniyet, göz tokluğu, müşteri memnuniyeti, kalite, ibadet hassasiyeti gibi hasletleri de kazanmak demektir. Burada örnek olması bakımından yamaklıktan çıraklığa terfi esnasında yapılan merasim ile kalfalıktan ustalığa yükseliş sırasında yapılan törenden bahsedilecektir. Bu merasimlerde verilen mesajlara dikkat çekilecektir.

Ahilikte yamaklık safhası hayatın ilk aşamasıdır. On yaşından küçük olanlar yamaklığa kabul edilir. İki yıl süren yamaklık süresinde kişinin kabiliyeti, temayülü ve kapasitesi tespit edilir. Meslekî tespit yapıldıktan sonra çıraklık aşaması başlar. Çıraklık, mesleğin eşliğidir ve artık bir meslek tercihi yapılmıştır. Çıraklık safhasına yükselmiş olan aday için hususi bir merasim yapılır. Merasime çırağın velisi, ustası ve esnaf şeyhi iştirak eder ve tören sabah namazı kılındıktan sonra başlar. Esnaf şeyhi çırağa şu tavsiyelerde bulunur:

İşinde sebat et!

İbadetlerini mutlaka yerine getir!

Ustana, kalfalarına, ailene itaat et!

Asla yalan söyleme!

Çıraklık vasfını kazanmış olan kişinin yaşı 12-13 civarındadır. Mesleğin henüz başında olan ve yaş itibarıyla henüz şekillenmekte olan bir çocuğa verilen mesajlar çok önemlidir. İşinde sebat etmek yani seçtiği sanat üzerinde devamlı olmak çok mühimdir. İbadetlerini yerine getirmesi ve asla yalan söylememesi “Eşyaya teslim olmayan bir ahlak” anlayışının temellerini teşkil eder.

Buraya kadar çıraklık aşaması gelmiş olanın merasiminden bahsettik. Bu merasimler çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselişte de yapılır. Öneme binaen ve son aşama olması bakımından kalfalıktan ustalığa terfi esnasında yapılan merasimden söz etmek uygun olacaktır. Kalfalık aşamasının başarıyla tamamlanmasından sonra yapılan merasime Şed Merasimi² veya Şed Kuşanma merasimi denir. Şed Merasimine geçmeden önce kalfanın başarılı olabilmesi için hangi şartları yerine getirmesi gerektiğine bakalım. Hatırlanacağı gibi Ahilikte adaylar sadece mesleğin inceliklerini öğrenmekle iktifa etmezler aynı zamanda sosyal yapının ihtiyacı olan karakterli insan özelliğini kazandıracak hasletlere de haiz olurlar.

Üç yıllık kalfalık safhasını tamamlayan ahi şu şartları yerine getirdikten sonra şed merasimine iştirak etmeye hak kazanır:

- 1)Hakkında şikâyet olmayacak.
- 2)Kendisine verilen görevleri ihtimamla yerine getirmiş olacak.
- 3)Çırak yetiştirme hususunda itinalı olacak.
- 4)Diğer kalfalarla iyi geçinmiş olacak.
- 5)Müşterilere iyi davranmış olacak.
- 6)İşyerini idare edebilecek kapasitede olacak³.

¹ Ali Erbaşı, “Ahilik ve Yönetim”, age, s. 145-150.

² Sözlükte **şedd** “yünden veya pamuktan örülen bağ, kemer, kuşak, peştamal” anlamına gelir. Fütüvvet ehli ve tarikat mensupları düzenledikleri özel bir törende şed kuşanırlar ve bunu kendini fütüvvet ve seyrüsülük yoluna vermiş kişinin bu yola bağlandığını, hizmete ahdettiğini bildiren bir sembol diye kabul ederler. Fütüvvetnâmelere göre ilk şed kuşanan kişi Hz. Âdem’dir. Bu eserlerde Cebrâil’in, sözünde durması, şeytana uymaması ve ona muhalefet etmesi, dünyaya muhabbet beslememesi, kazâ ve kadere sabretmesinin nişanesi olarak Hz. Âdem’e şed bağladığı, buna “şedd-i vefâ” denildiği kaydedilir. Bu törenlerde ilgili meslek grubunun piri kabul edilen bir sahâbinin ismi de zikredilirdi. Hamit Algar, “Şed”, TDV İslam Ansiklopedisi, C.38, İstanbul 2011, s. 405-406.

³ Ekinci, age, s. 41.

Bu şartların yerine gelip-gelmediği test edildikten sonra Şed merasimine girme hakkı kazanır.

Ahilikte kalfalıktan ustalığa terfi meslek eğitiminin son merhalesi olduğundan bu merasim önemlidir ve protokol yüksek seviyededir. Merasime Ahi Baba¹, esnaf başkanları, ustalar, müftü, kadı, camii imamı iştirak eder. Usta adayı merasime iştirak etmeden önce ustasıyla birlikte sakin bir yerde iki rekât Allah rızası için namaz kılar. Ustasıyla baş başa bir müddet kalır ve ustasından son nasihatlerini dinler. Ustasının hayır duasını aldıktan sonra merasime iştirak eder.

Merasim Ahi Baba vekilinin köşkünde yapılır² ve aşr-ı şerif³ tilavet edilerek başlanır. Müftü ticaret, sanat ve çalışma hayatı hakkında ayet ve hadisler okuyarak izah eder. Kadı ticaret ve çalışma hayatının hukuki yönüyle ilgili açıklamalarda bulunur. Esnaf başkanı meslek pirlerini hatırlatır. Bu konuşmalar yapıldıktan sonra usta ayağa kalkar; kalfanın yetişmesi için elinden geldiğini yaptığını ve Allah'ın yardımıyla muvaffak olduğunu ve kalfasına hem meslekî hem de ahlakî yönden kefil olduğunu ifade ettikten sonra helallik ister. Ustasının bu konuşmasından sonra kalfa (usta adayı) söz alır ve şunları söyler: “Benim ustamda hiçbir hakkım yoktur. Ustamın bende çok hakkı vardır”. Bunun üzerine ustası şöyle dua eder. Duanın bir kısmı şöyledir:

Taşı tut altın olsun,
Allah seni iki cihanda aziz etsin.
Allah rızkını bol etsin, fakirlik göstermesin.
Bizim nasihatlerimizi tutmazsan;
Ebeveyn, hoca ve usta hakkına riayet etmezsen;
Halka zulüm eder, kâfir ve yetim hakkı yersen;
Yirmi tırnağım ahirette boynuna çengel olsun.

Usta bu sözleri söyledikten sonra kalfasının belindeki kalfalık peştemalini çıkarıp usta peştemalini bağlar. Şed merasiminde Ahi Baba'nın yeni ustaya söylediği şu sözler dikkat çekicidir:

“Harama bakma, haram yeme. Doğru, sabırlı ve dayanıklı ol. Yalan söyleme. Büyüklerinden önce söze başlama. Kimseyi kandırma. Kanaatkâr ol. Dünya malına tamah etme. Yanlış ölçme, eksik tartma. Kuvvetli iken affetmesini, hiddetli iken yumuşak davranmasını bil ve kendin muhtaç iken bile başkalarına verecek kadar cömert ol”⁴.

Şed merasimi dua ile sona erdikten sonra yeni usta merasimde bulunanların ellerini öper. Yeni usta merasim mekânından ayrılırken yolda iki sıra halinde dizilmiş yamak, çırak ve kalfalar arasından geçer. Yeni usta “Allah size de nasip etsin” şeklinde dua eder. Yeni usta Ustalar köşküne gelerek orada kendini beklemekte olan ustasının elini öper ve tebrikleri kabul eder. Önde esnaf sancağı olduğu halde teşkil edilen bir alayla müftü ve kadı yeni ustayı tebrik ederler. Daha sonra sırasıyla kalfalar, çıraklar ve yamaklar tebrik ederler⁵.

İktisat Teorilerinde Yeni Arayışlar

Yukarıdaki verilen tanımda ihtiyaç ve kaynak unsuru dikkate alınarak ekonominin tarifi yapılmıştır. Acaba daha şümullü/kapsamlı tarif yapılamaz mı? Şöyle düşünelim: İnsan

¹ Bir şehirde ne kadar esnaf teşekkülü varsa her birinin ayrı reisleri olup en büyüğüne ahî baba denirdi. Ahî babaların tayini belli usuller çerçevesinde yapılırdı. Ahî baba ölünce yerine bu hizmeti yürütebilecek bir oğlu varsa o getirilir, yoksa esnafın oy birliğiyle kendi aralarından dindar, dürüst, tecrübeli, işinin erbabı bir kimse seçilir ve esnaf tarafından gösterilen bu aday, kadının arzı üzerine padişahın beratıyla tasdik edilirdi (bk. *Adana Şer'iyye Sicilleri*, nr. 43, s. 13). Ahî baba son dönemlere kadar, Kırşehir'deki Ahî Evran Tekkesi'nde postnişin bulunanlara bağlı idi. Nitekim 1279 (1862) tarihli bir fermanla ahî babaların icâzet ve inâbelerinin Kırşehir'deki Ahî Evran Tekkesi şeyhlerince verildiği belirtilmektedir (*Adana Şer'iyye Sicilleri*, nr. 76, s. 346). Ziya Kazıcı, “Ahi Baba” maddesi, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul 1988, s. 527.

² Ekinci, age, s. 42.

³ Aşr-ı şerif: “Aşr” on demektir. Kur'an-ı Kerim'den en az on kadar ayet-i kerime tilavet (okumak) etmektir.

⁴ Ekinci, age, s. 39.

⁵ Ekinci, age, s. 43.

hayatını devam ettirmek ister. Hayatını idame ettirmek isteyen insan için ihtiyaçlar vardır. Bu ihtiyaçların karşılanması gerekir. Bu yönüyle insan “muhtaç” bir varlıktır. İnsanın muhtaç bir varlık olması onun insanî olmasıyla alakalıdır. Hayvanlar âleminde “muhtaçlık” unsurunun insanlar kadar cari olmadığını söyleyebiliriz. Mesela yeni doğmuş bir kuzu yüzlerce koyun içinde annesini bulur/bulabilir. Kuzunun elbisesi sırtında doğar. Ama insan öyle değildir. Yeni doğmuş bir çocuk mutlak suretle anneye ihtiyacı vardır. Doğumdan başlayan hatta doğum öncesinden başlayan bu “ihtiyaç” insanoğlunun ömrü boyunca devam eder. Ölümünden sonra da bu ihtiyacın manevi (Fatıha göndermek, vefa ve dua gibi) olarak devam ettiğini görmekteyiz. Bu kısa izahtan anlaşılacağı gibi insan sosyal bir varlık olması sebebiyle hayatını idame ettirebilmek için ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. İnsanın muhtaç olduğu mal ve hizmetler kullanıma hazır değildir. Bu takdirde insan, ihtiyaçlarını karşılamak üzere faaliyet göstermek mecburiyetindedir. İşte bu faaliyetlere iktisat/ekonomi adını veriyoruz. Başka bir ifadeyle ekonomi “yaşama/hayat ilmi” olarak da ifade edilebilir¹.

Ahiliğin Anadolu’da teşkilatlanmasını temin eden Ahi Evran "*Letaif-i Hikmet*" adlı eserinde insanın “muhtaç” olmasını ve sosyal bir varlık olmasını şöyle ifade etmektedir: "*Allah insanı, medenî tabiatlı yaratmıştır. Bunun manası şudur, Allah insanları yemek, içmek, giymek, evlenmek, mesken edinmek gibi çok şeylere muhtaç olarak yaratmıştır. Hiç kimse kendi başına bu ihtiyaçları karşılayamaz. Bu yüzden demircilik, marangozluk gibi çeşitli meslekleri yürütmek için çok insan gerekli olduğu gibi, demircilik ve marangozluk da bir takım âlet ve edevatla yapılabileceği için bu âlet ve edevatı tedarik için de çok sayıda insana ihtiyaç vardır. Böylece insanın (toplumun) ihtiyaç duyacağı bütün sanat kollarının yaşatılması gerekir. O halde toplumun bir kesiminin sanatlara yönlendirilmesi ve her birinin belli bir sanatlara meşgul olması gerekir ki, toplumun ihtiyaçları görülebilsin*"².

İnsanın “ihtiyaç” sahibi olmasından hareketle bir başka kavrama daha ulaşabiliriz: O da “medenilik” kavramıdır. Medenî olmayı “insan” olmak ve “daima herkesi insanî zeminde değerlendirmek” şeklinde tarif edersek empati yapmış oluruz. Empati yapmakla “kendine yapılmasını istemediğini başkasına yapma” anlayışına ulaşırız. Ahilik sistemi bu yönüyle günümüz ekonomik sistemlerine müspet/olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülebilir. Ayrıca Ahilik sisteminde dünya hayatının mahdut/sınırlı olduğu ilkesi sebebiyle aşırılıkların (aşırı kâr, yıkıcı rekabet, yolsuzluk, ihtikâr vs) frenlenmesi sosyal barışa katkı sağlar.

İktisat tarihi olarak Eflatun ve Aristo’dan başlayarak modern tefekkür/düşünce cereyanlarının/akımlarının ilk kaynakları olarak ifade edilen Yunan mütefekkirleri/fikir adamları anlatılır. Daha sonra Roma ile Hristiyan ve İslam orta çağındaki iktisadî düşünceler aktarıldıktan sonra yeni çağlarda zuhur eden/meydana gelen Merkantilist sistem ve ardından modern iktisat sisteminin müessisi/kurucusu kabul edilen A. Smith tetkik edilir. Bu kapitalist sisteme tepki olarak ortaya çıkan Karl Marks’ın düşüncelerine yer verilir³. Çalışmamızda bu sistemlere değil Kur’an ve sünnetten mülhem/beslenmiş Ahilik sisteminin formüle ettiği ekonomik anlayış zemininde meslek eğitimi/tedrisi üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Günümüzde Ahilik sistemini kısa süre içinde yüzde yüz tatbik etmenin mümkün olmadığı açıktır. Ancak ülkemizde carî olan kapitalist sisteme bir alternatif olarak veya kısa ve orta vadede hiç olmazsa tamamlayıcı bir unsur olarak Ahilik sisteminin dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Bu hususta çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Modern iktisat sistemleri fertleri rasyonel tercihlerde bulunduğunu kabul eder ve bu kabul üzerine sistemini inşa ederler. II. Dünya savaşıdan sonra gündeme gelen Kamu Tercihi Teorisinin taraftarları bahse konu bu rasyonel tercihi biraz daha ileriye taşıyarak egoist bir anlayışla şöyle formüle ederler: üreticiler kârlarını, tüketiciler faydalarını, bürokratlar imkânlarını ve siyasetçiler politik menfaatlerini azami seviyeye çıkarmayı hedeflerler. Bu

¹ Osman Eskicioğlu, *İslam ve Ekonomi*, İzmir 1999, s. 8.

² Mikail Bayram, “Ahi Evran ve Ahiliğin Doğuşu”, *Meslek Ahlakı ve Ahilik*, s. 34.

³ Aydın Yalçın, *İktisadî Doktrinler ve Sistemler Tarihi*, Ankara 1983, s. 3.

yaklaşım tarzında insanın manevi cephesi dikkate alınmamakta ve insan adeta bir robot gibi telakki edilmektedir. Hâlbuki insan maddesi ve manasıyla bir bütündür. İnsan duygulu bir varlıktır ve merhameti, vefası, hatırası, fedakârlığı vs ile kıymetlidir¹. Modern ekonomik sistemler insanın bu manevi boyutunu dikkate almadığı gibi merhameti bir acziyet olarak değerlendirmektedir. “Güçlü olan kazansın” telakkisiyle haklı-haksız ayırımına ihtiyaç duymaz. Halbuki Ahilik sistemi, insanı kuşatıcı bir bakış açısıyla değerlendirir “haklı olan güçlüdür” anlayışını temel alarak sosyal barışın hem tesisini hem de sürdürülebilir olmasını sağlar.

İsviçre’de işçi-işveren münasebetlerini gösteren bir karikatür - 1896²

Üretim Faktörü Olarak Ömür Sermayesi

Tarih boyunca ve günümüz ekonomik sistemlerinde üretim faktörleri farklılık arz etmekle birlikte emek unsuru hepsinde merkezî mevkiini muhafaza etmiştir/etmektedir. Marksist sistemde emek unsuru diğer sistemlere kıyasla biraz daha fazla önem atfediliyor gibi görünse de Ahilik anlayışında emeğe atfedilen üstün değeri diğerlerinde görmek mümkün değildir. Emeğin bir karşılığı olan ücret hem zihnî hem de bedenî çalışmayı ihtiva eder. Ahilikte ücret çok önemlidir ve geciktirilmesi düşünülemez. Diğer sistemlerde ücret ile ilgili düzenleme yapılmakla birlikte İslamiyet’te asırlar önce “İşçinin ücretini alın teri kurumadan veriniz ve işe başlamadan ücretini bildiriniz” hadis-i şerifi sebebiyle işçi haklarına ihtimam gösterilmiştir. Sevgili peygamberimizin “İşçinin hakkını alın teri kurumadan veriniz” hadis-i şerifini millet olarak hayatımıza intikal ettirmenin bir nişanesi/göstergesi olarak “yevmiye” kavramı ortaya çıkmıştır. “Yevmiye” bilindiği gibi günlük demektir. Ekonomik sistemini Ahilik anlayışına göre tanzim eden Osmanlı Devleti işçi haklarıyla ilgili büyük hassasiyet göstermiştir. Daha kısası kararlaştırılmamışsa yevmiyenin sınırları Osmanlı’da şöyledir: Gün doğumundan gün batımına kadar olan müddettir. Yaz ve kışa göre yevmiye ücretleri farklıdır zira günün uzunluğu değişiklik arz eder. Namaz, yemek ve istirahat için mola verilir. Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Süleymaniye Camiinin inşaatında çalışan işçilerin ücretlerini günlük olarak verilmesini emretmiş ve inşaatın ortasına bir “Hesap Çadırı”

¹ Ahmet Efe, “İslam Ekonomisinde Üretim Faktörleri ve Fiyatlandırma sistemi”, *Balkan Journal of Social Sciences/Balkan Bilimler Dergisi*, C:7, No:13, s. 200.

² https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=808&%E2%80%9Ci%C5%9F%C3%A7inin-%C3%BCcretini--alin-teri-kurumadan-veriniz-%E2%80%9D---bizde-1-mayis-ve-i%C5%9F%C3%A7i-hareketlerinin-m%C3%A2zisi%E2%80%A6&fbclid=IwAR31JmqREaOBm7OEhPQSnPKhNeF4ElAByFjykdIjv9dcCUuzJquNR_F1rZ4 (16.8.2022;16:27)

kurdurmuştu. Günümüzde Kanuni'nin bu uygulaması İstanbul Süleymaniye Camii civarında "Çadır Çeşmesi" olarak hatırası yaşatılmaktadır¹.

Ahilik sisteminde emek faktörü "ömür sermayesi" olarak kabul edilir. Ömür sermayesi ile ebedî âlemin kazanılacağı bir iman umdesidir. "Dünya ahiretin tarlası" anlayışı, ömür sermayesini çok dikkatli kullanmayı gerekli kılar. Ömür, sermaye olduğuna göre bunu hangi bedelle temin ettik? Ömür sermayesi bize Cenab-ı Hak tarafından ve emaneten verilmiştir. Bedeli ölçülemez. Bu sermaye ile ebedî âlemi kazanmak üzere dünyadayız. Burada bir hususa dikkat çekmek gerekir. Dünya ve ebedî âlem ikileminde tercih ne olacaktır? Elbette tercih ebedî âlemdir. Ancak bu, dünyanın terk edileceği anlamına gelmez. Dünyaya "dünya kadar" ebedî âleme de "ebedî" olarak kıymet vermek meseleye açıklık getirebilir. Netice olarak ömür sermayesi ahilik sisteminde üretim faktörlerinin merkezini teşkil eder. Ömür sermayesinin ahilik sisteminde meslek eğitimindeki yeri ve fonksiyonu aşağıda izah edilecektir.

Ahilik Sisteminin İTÜ MTAL Öğrencileri Üzerinde Uygulanması

Proje Çalışması

İTÜ MTAL müdürlüğü olarak 5 Ocak 2021 tarihinde "Eğitimde Ahilik Takım Çalışmaları" başlıklı bir proje hazırlanmıştır. Halen devam etmekte olan bu projede bilişim teknolojileri, denizcilik ve elektrik-elektronik teknolojileri olmak üzere 3 farklı sahada ve 30 konu başlığında tatbik edilecek uygulamalarla bahse konu öğrencilerin Ahilik prensipleri zemininde uygulama yapılmıştır.

Bu projeye hedeflenen husus, ahilik ilkeleri zemininde ve takım çalışmasının husule getireceği sinerjinin kabiliyetleri tespitinde ve geliştirilmesinde katkı sağlayacağıdır. Ahiliğin "işbaşı eğitim" prensibi çerçevesinde ve kolaydan zora doğru tedrici usulle meslekî öğrenmenin yanında hitabetten ruhî ve bedenî gelişmelere kadar sosyalleşme yönünde de katkı sağlaması beklenmektedir. Çağımızın en büyük hastalıklarından biri olan internete bağımlılıktan kurtulmanın, sosyal bünyeye dahil olarak ruhen ve bedenlen sağlıklı bir bünye ile hayata atılmanın iklimi oluşacaktır. Takım çalışmasıyla öğrenciler sadece kendi aralarında sinerji oluşturmak kalmamakta aynı zamanda sektör temsilcileri, üniversiteden öğrenci ağabeyleriyle birlikte hızlı bir öğrenme tecrübesi mümkün olabilecektir.

Proje "Kökü mazide bir âtiyiz" anlayışından hareketle kökümüz olan Ahilikten ilham alarak istikbale yelken açmak şeklinde olmuştur. Bu çerçevede olmak üzere projemiz; 2023 eğitim vizyonu istikametinde, çağımızın becerileriyle donanmış, bu donanımı ülkemizin ve insanlığın hayrına sarf edecek dirayette, eşyaya hürmet, insana hürmet hassasiyetinde, öğrenmeye açık "eşyaya teslim olmayan ahlak" yapısına sahip insan unsuru hedeflenmektedir. Öğretmenlerimiz sadece bilgiyi aktaran bir vasıta değil aynı zamanda beden dilini kullanan, davranışla örnek olan bir yapıda olması Ahiliğin bize hatırlattığı meziyetlerden biridir.

Proje ile okulumuz öğrencileri arasında takım çalışmaları teşkil edilecek. Bu takımlarda çalışılacak konular tespit edilecek. Takım çalışması saatinde öğrenciler kendi aralarında faaliyet gösterirken aynı zamanda öğretim üyeleri, sektörden sahasında en iyilerinden temsilciler olacak, üniversiteden öğrenciler iştirakiyle eğitim muhtevası/içeriği zenginleştirilecektir.

Projemizin muhtevası 3 farklı alanda 30 değişik uygulama çerçevesinde olacaktır. Konu başlıklarımız şunlardır:

¹ Ekrem Buğra Ekinci, "İşçinin Ücretini Alın Teri Kurumadan Veriniz" bizde 1 Mayıs İşçi Hareketlerinin Mazisi", https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=808&%E2%80%9C%C5%9F%C3%A7inin-%C3%BCcretini--alin-teri-kurumadan-veriniz-%E2%80%9D---bizde-1-mayis-ve-i%C5%9F%C3%A7i-hareketlerinin-m%C3%A2zisi%E2%80%A6&fbclid=IwAR31JmqREaOBm7OEhPQSnPKhNeF4ElaByFjykdIjv9dcCUuzJquNR_F1rZ4 Erişim:23 Haziran 2022)

Bilişim teknolojileri alanı takımları: Mobil uygulama geliştiricisi, yazılım mühendisi, oyun tasarımcısı/programcısı, bilgi teknolojileri güvenlik uzmanı, web uygulama geliştiricisi, ağ yöneticisi, makine öğrenmesi, nesnelerin interneti, artırılmış gerçeklik, sanal gerçeklik, grafik tasarımı.

Denizcilik alanı takımları: Denizlerde mikroplastik kirliliğin azaltılması, gemilerde CO₂ salınımının azaltılması, otonom gemiler, salgın döneminde mesleki eğitim, ultraviyole dezenfeksiyon cihazı, korsan saldırılarına karşı mücadele, kısıtlı görüşlerde seyir yardımcılarını kullanma, gemide yangın durumunda hızlı müdahale, seyir ve seyir yardımcı cihazların 3 boyutlu görsellerinin hazırlanması, 3 boyutlu gemi modelleme.

Elektrik-elektronik teknolojileri alanı takımları: Fabrika otomasyonu, akıllı şehir otomasyonu, robotik uygulamalar, nesnelerin interneti uygulamaları, dron uygulamaları, 3D tasarım uygulamaları, sanal gerçeklik uygulamaları, artırılmış gerçeklik uygulamaları, biyomedikal cihaz uygulamaları, Raspberry Pi uygulamaları.

Projenin Gerçekleştirilmesi

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Ocak 2021 uygulamaya koyduğumuz projemiz halen devam etmektedir. Devam etmekte olan projemiz ile ilgili olarak tespitlerimiz şöyledir:

3.Projenin Değerlendirilmesi

Bütün dünyayı etkileyen Kovit-19 salgınına rağmen tasavvur ettiğimiz projemiz uzaktan da olsa uygulamaya konuldu ve olumsuz şartları kalkar kalkmaz fiilen tatbik etmeye başlandı. Çin Halk Cumhuriyeti'nde düzenlenen 4. Kuşak ve Yol: Gençlik Kampı ve Öğretmen Çalıştayı'na okulumuzdan öğrencilerimiz iştirak ettiler. Salgın hastalık sebebiyle çevrimiçi olarak gerçekleştirilen bahse konu çalıştayda okulumuz öğrencileri “En İyi Sunum” ödülüne layık görüldü. Takım çalışmasının ilk meyvelerinden biri olan bu ödül okulumuz öğrencileri için güzel bir tecrübe olmuştur. Çalışmamızın, sürdürülebilirliğini temin etmek üzere gerek öğrenci gerek firmalar ve gerekse veliler üzerinde bir anket çalışması yapılmıştır. Bu anket çalışmasında, kategorize edilmiş (şıklı) ve açık uçlu sorular olmak üzere iki tür soru yöneltilmiştir.

Öğrencilerle Yapılan Anket

Öğrencilerle yapılan ankete 88 öğrencimiz iştirak etmiştir. Öğrencilere “Takım çalışmasının ahiliğin ilkelerinden biri olduğunu biliyor muydunuz?” sorusunu tevcih ettik/yönelttik (1.soru). Öğrencilerin yüzde 96,6’sı “evet” cevabını verdi. Bu cevaptan anlaşılıyor ki, ahilik konusunda öğrencilerin “kulak aşinalığı” vardır. Bu sevindiricidir ancak ülkemizde eğitim sistemi olarak “bireysellik” anlayışının hâkim olduğu dikkate alınır, hem şaşırtıcı hem de memnuniyet vericidir. “Şaşırtıcı” olmasının sebebi, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, son yüz yıllık eğitim sistemimizde “bireyselliğin” öne çıkmasına rağmen takım çalışmasının ahiliğin ilkesi olduğunu bilebilmeleridir.

Öğrencilere “Meslek tercihinde sizce en temel kıstas ne olmalıdır?” sorusunu tevcih ettik/yönelttik (2. Soru). Verilen cevaplardan yüzde 84.1’i “Kişinin kabiliyeti/yeteneginin meslekle örtüşmesi”, yüzde 40.9’u “Para kazanmak”, yüzde 19.3’ü “Mesleğin geçerli olup olmadığına göre” şeklinde oldu. Meslekte başarılı olmanın temel şartlarından birinin, yapılan/yapılacak mesleğin kişinin kabiliyetine uygun olması gerçeği dikkate alındığında öğrencilerin verdiği cevabın yerinde olduğu görülmektedir. Ancak aynı soruya verilen yüzde 40.9 oranındaki “Para kazanmak” cevabı Ahilik sistemini dikkate aldığımızda düşündürücüdür. Zira Ahilik sisteminde para kazanmak meslek tercihinde temel kriter değil, sonuçtur. Ahilik sisteminde meslek tercihinde ve icrasında temel kriterler, mesleği en iyi şekilde yapmak ve ihtiyaca cevap vermektir. Para kazanmak, verilen emeğin bir karşılığıdır fakat temel kriter ve amaç değildir.

“En çok hangi mesleği/sanatı yapmaktan keyif alırsınız?” (3. Soru) sorusu açık uçlu bir soruydu. Bu soruya verilen cevaplar içinde en yüksek orana (yüzde 12.32) “Bilgisayar

mühendisliği” mesleği teşkil etmiştir¹. İkincisi sırayı yüzde 6.1 ile elektrik-elektronik mesleği almaktadır.

Seçtiğiniz meslek/bölüm/sanata yeteneğinizin uygun olduğunu düşünüyor musunuz? Sorusuna (4. Soru) verilen cevapların yüzde 88.6’ı “evet” şeklinde olmuştur. Bu soruya verilen cevap ile 2. Soruya verilen cevabı dikkate aldığımızda tutarlı bir davranış sergilendiği görülmektedir. Bu soruya verilen “kişinin kabiliyetinin meslekle örtüşmesi” (yüzde 84,1) cevabıyla mesleğin/bölümün yeteneğe uygun olması (yüzde 88,6) cevabının birbirine yakın olması, öğrencilerimizin meslek seçiminde tutarlı olduklarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

“Yeteneğinize uymadığı halde niçin meslek tercih edersiniz/ettiniz?” sorusuna (5. Soru) “Çok kazançlı olduğundan” (yüzde 14,8) cevabı verilmiştir.

“Hayatta en çok endişe ettiğiniz şey nedir?” sorusuna (6. Soru) “arkadaşsız kalmak” (35,2) ve “parasız kalmak” (yüzde 35,2) cevabı verilmiştir. Yüzde 26.1 ile “ailemden uzak kalmak” şeklinde cevap verilmiştir. Arkadaşsız kalmak ile parasız kalmayı aynı endişe içinde değerlendirmek Ahilik açısından anlamlıdır. Ahi Evran, her insanın mutlaka başka birisine ihtiyacı olduğunu söyler ve insanın sosyal bir varlık olduğuna işaret eder. Liseli öğrencilerin aileden uzak kalmayı “endişe” olarak ifade etmesi, sosyal bünyemizin temeli olan aile müessesesinin öğrencilerimiz tarafından “içselleştirildiğinin” bir göstergesi olması bakımından memnuniyet vericidir. “Hayatta sizi en mutlu eden şey nedir?” sorusuna (7. Soru) yüzde 76, 1 ile “Başarılı olmak”, yüzde 33 ile “Çok para kazanmak” ve yüzde 27,3 ile “Güzel konuşmak” şeklinde cevaplandırılmıştır.

“Sizce bir kişinin birden çok mesleğe sahip olması nasıl değerlendirilir?” sorusuna (8. Soru) yüzde 87, 5 ile “olabilir”, yüzde 6,8 ile “uygun değildir” cevabı verilmiştir. Gerek Ahilik sisteminde ve gerekse mesleğin icrasında sürdürülebilir olması bakımından “birden çok mesleğe sahip olmanın” tercih edilmemesi gerektiği bilinmektedir. Açık uçlu bir soru olan 9. Soruda “kişinin birden çok mesleğe sahip olmasını” niçin uygun bulmuyorsunuz?” sorusuna verilen cevaplardan biri “İnsanın ailesine ve kendine ayıracak vakti olması gerekir, İkinci meslek bunu elimizden alabilir” şeklindedir. Bu cevap, yukarıda aileden uzak kalmanın endişe verici cevabıyla paraleldir ve toplumun sosyal yapısı bakımından ümit vericidir. Verilen cevaplardan biri de şöyledir: “Fazla işlere başvuru alan ülkelerin ekonomik gücü yerinde değildir”. Bu tespit de ilginçtir ve isabetlidir. Bilindiği gibi az gelişmiş olmanın bir göstergesi ihtisaslaşmanın olmamasıdır.

Açık uçlu bir soru olan “En çok merak ettiğiniz şey nedir? Sorusuna (10. Soru) yüzde 22 ile “gelecek endişesi” muhtevalı cevaplar verilmiştir. Anket sorusunun açık uçlu olması sebebiyle verilen cevaplar farklı ifadelerle dile getirilmiş fakat muhteva olarak aynıdır. Farklı şekillerde ifade edilen ve muhteva olarak aynı hususu ifade ettiğini düşündüğümüz cevapların bir kısmı şöyledir; Ahiret hayatı nasıl olacak? İnsanlığa faydalı olabilecek miyim?, başarılı olabilecek miyim?, İşim olacak mı?. Aynı soruya yüzde 14.9 ile “uzay” cevabı verilmiştir. Uzayın derinlikleri, uzaydaki hayat, dünyanın işleyişi, uzaydaki solucan delikleri, Mars’ta hayat var mı?, diğer gezegenler gibi hususlar merak edilen şeyler olarak belirtilmiştir.

“Tekrar bir meslek/bölüm seçmek imkanı olsaydı hangisini seçerdiniz” sorusuna (11. Soru) verilen cevapların yüzde 79.5’i “aynını seçerdim” şeklinde olmuştur. Bu cevapla anlaşılmaktadır ki, meslek seçiminde tutarlılık vardır. Diğer yüzde 20’si farklı cevaplar vermiştir. Bunların içinde dikkat çekici olanlardan bazılarını ifade edelim; “Açıkçası daha kendimi tam olarak tanıdığımı söyleyemem ve bundan dolayı seçtiğim bölüm alanında farklı şeyleri denemeye açığım.”, “Küçük yaşta futbola başladım”, “Bölümümü net değiştirdim”. Bu cevaplardan, öğrencilerin meslek seçiminde zamanlama hususunda problemler olduğu

¹ Anket sorusunun açık uçlu olması sebebiyle birbirine yakın meslekler aynı kategoride kabul edilmiştir. Bu soruda; yazılım, kodlama, oyun programcılığı, bilgisayar mühendisliği, programlama, oyun programcısı gibi meslekler “bilgisayar mühendisliği” olarak kabul edilmiştir.

ortaya çıkmaktadır. Meseleye Ahilik boyutunda baktığımızda; Ahilikte meslek seçimi yamaklık aşamasında gerçekleşirdi. Yani adayın 10-11 yaşlarında meslek seçimi yapılırdı. Lise seviyesine gelmiş bir adayın çıraklık aşamasını geçmiş kalfalık safhasına gelmesi gerekirdi.

“Sizce bir mesleğin en avantajlı tarafı nedir?” sorusuna (12. Soru) verilen cevapların yüzde 59,1’i “Psikolojik tatmin”, yüzde 44, 3’ü “Yüksek Kazanç”, yüzde 31, 8’i “ihtiyacı karşılamak” şeklinde olmuştur. Bu cevaplardan ilk ikisi ferdî /bireysel seviyededir ve ülkemizde verilen eğitim/tedris anlayışını yansıtmaktadır. Ülkemizde verilen eğitim/tedris anlayışının Türk-İslam kültürüne uygun olmadığını yukarıda ifade etmiştik. Bu soruya verilen üçüncü sıradaki cevap Ahilik sistemine uygun olduğu görülmektedir. Ahilik sisteminde ustanın mesleğini icra etmesi para kazanmak veya psikolojik tatmin için değil ihtiyacı karşılamak için yapılır. Dolayısıyla sosyal barışa sosyal barışa katkı yapılacağı düşünülür.

“Emekli olduğunuzda hangi unvanla hatırlanmak istersiniz?” sorusuna (13. Soru) verilen cevapların yüzde 72,7’si “İşini mükemmel yapardı”, yüzde 65,9’u “Çok iyi insandı”, yüzde 30,7’si “Kimseyi kırmazdı” şeklinde olmuştur. Bu cevaplardan anlaşılmaktadır ki, öğrencilerin yukarıda meslek seçimindeki temel kritere (2. Soru) uygun olduğu ve tutarlı oldukları görülmektedir. Ancak bir kişinin birden çok mesleğe sahip olması hususundaki soruya (8. Soru) verdikleri cevapla tutarsızlık müşahade edilmektedir. Bu cevapta, bir kişinin birden çok mesleğe sahip olmasını yüzde 87,5 ile “olabilir” denilmiştir.

“Bölümünüzü seçerken aşağıdakilerden hangisi etkili oldu?” sorusuna (15. Soru) verilen cevapların yüzde 70,5’i “Kabiliyetime uygun olması”, yüzde 37,5’i “ailem”, yüzde 29,5’i “Yüksek kazanç” cevaplarını vermiştir. Bu verilen cevaplardan “Yüksek kazanç” hariç diğerleri Ahilik sistemine uygundur.

“Hayatınızda idealize ettiğiniz/örnek aldığınız kişi var mı?” sorusuna (16. Soru) verilen cevaplardan yüzde 55,7’si “var”, yüzde 39,8’i “yok” cevabını vermiştir. Aynı soruya “evet” diyenlerin, örnek aldıkları kişinin hangi özelliği onları cezbetmiş olabilir, sorusuna (17. Soru) verdikleri cevaplar şöyledir. Bu soru açık uçlu bir soruydu. Yüzde 16,7’si “Kararlı, azimli, işini sevmesi”, yüzde 8,8’i “başarılı ve çalışkan olması”, yüzde 7,9’u “sosyal, hoşgörü ve yol gösterici olması” şeklinde cevap vermiştir. Bu cevapların hepsi Ahilik sisteminde tavsiye edilen davranış şekilleridir.

Anketimizdeki 16. Soruya “hayır” diyenlerin oranı yüzde 39,8 gibi yüksek bir nispettir. “Hayır” diyenlerin (18. Soru) cevapları analiz edildiğinde verilen cevaplar şöyledir; Açık uçlu bir soru olan bu anket sorusuna verilen cevaplardan yüzde 12,5’i “Benim benden başka örnek alacağım kimse yoktur”, yüzde 17,6’sı “Bulamadım daha”, yüzde 5,3’ü “Bir kişiyi örnek almak yanlış olur” cevabını verilmiştir. Bu cevaplardan anlaşılmaktadır ki, verilen eğitim egoyu beslemekte ve diğerkam anlayışını zayıflatmaktadır.

“Meslek öğrendiğiniz kişiden meslek dışında öğrenmeniz gereken başka bir şey var mı?” sorusuna (19. Soru) verilen cevaplardan yüzde 79,5’i “davranış biçimi benim için örnek teşkil eder”, yüzde 17’si “meslek öğreten kişiden sadece meslek öğrenilir” şeklinde cevap vermiştir. Ahilik sisteminde çırak ustasından mesleği öğrenirken sadece sanatı değil aynı zamanda davranış biçimi ve ahlak hususlarında da etkileşim içinde olur. Öğrencilerin verdikleri cevabı değerlendirdiğimizde; yüzde 79,5’nin verdiği cevap Ahilik sisteminin ilkelerine uygun olduğu görülmektedir.

“Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna (20. Soru) verilen cevaplardan yüzde 83’ü “internete girerek”, yüzde 63,6’sı “müzik dinleyerek”, yüzde 43,2’si “kitap okuyarak” şeklinde cevap vermiştir. Bu cevaplardan sadece “kitap okuyarak” şeklinde verilen cevap Ahilik anlayışına uygundur. Diğerleri meslekî gelişim için destekleyici değildir.

“Tek bir meslekle mi yetinmek istersiniz yoksa ikinci bir meslek sahibi olmak ister misiniz?” sorusuna (21. Soru) verilen cevaplardan yüzde 65,9’u “evet”, yüzde 23,9’u “hayır” cevabını vermiştir. 21. soruya “evet” diyenlerin cevapları (22. Soru) analiz edilmiştir. Ucu açık bir anket sorusu olan bu soruya verilen cevaplar şöyledir; yüzde 22’si “ çok yönlü olmak

ve gelişmek”, “yüzde 11,4’ü “ek gelir”, yüzde 7,9’u “sıkıcılıktan kurtulmak için” cevabını vermiştir. 21. soruya “hayır” diyenlerin cevapları (23. Soru) analiz edilmiştir. Verilen cevaplardan yüzde 7,9’u “uzmanlaşmayı tercih ederim”, yüzde 6,1’i “yorucu olması” cevaplarını vermiştir.

Firmalarla Yapılan Anket

Firmalarla yapılan anketimize 77 firma temsilcisi iştirak etmiştir. “Firmanızda çalıştırmak istediğiniz elemanın hangi vasıflara sahip olmasını istersiniz?” sorusuna (1. Soru) verilen cevaplardan yüzde 84, 4’ü “hem işini bilmesi hem de ahlaklı olması”, yüzde 9. 1’i “ahlakî değerlerinin olması yeterlidir”, yüzde 5, 2’si “sadece işini yapması” cevaplarını vermiştir. Ankete iştirak eden firmalarımızın istihdam etmek istediği elemanlarda aradıkları temel vasfın hem meslek hem de ahlak olduğu anlaşılmaktadır. Ahilik sisteminde de bu hususun olmazsa olmaz olduğu hatırlanırsa, firmalarımızın personel ihtiyaçlarının karşılanması hususunda Ahilik sisteminin önemli katkılar temin edeceği söylenebilir.

“Siz mesleğinizi hangi kritere göre seçtiniz?” sorusuna (2. Soru) verilen cevaplardan yüzde 66,2’si “kabiliyetime göre”, yüzde 15,6’sı “aile şirketi”, yüzde 11,7’si “ülkemizin ihtiyacına göre” cevabını vermiştir. Verilen cevaplardan oran olarak en yüksek olan “kabiliyetime göre” cevabı, Ahilik sistemiyle mutabık olmaktadır. Meslekte başarılı olmanın temel kriteri, kişinin kabiliyetine uygun olması şartını hatırlayacak olursak, firmaların yüzde 66,2’si tutarlı bir tercihte bulunduğu anlaşılır. Burada ilginç bir tespit yapmamız gerekir. Aynı soruyu öğrencilere sorduğumuzda öğrenciler yüzde 84,1’lik bir oranla “kabiliyetime göre” (2. Soru) şeklinde cevap verirken firma sahiplerinin aynı soruya yüzde 66,2’lik bir oranda cevap vermesi, öğrencilerin firma sahiplerine kıyasla daha tutarlı olduklarını ortaya koymaktadır.

“Lise çağında olsaydınız hangi mesleği tercih ederdiniz?” sorusuna (3. Soru) verilen cevaplardan yüzde 66,2’si “yapmakta olduğum mesleği seçerdim”, diğerleri farklı cevaplar vermiştir. Burada verilen cevabı önceki anket sorusuyla (2. Soru) ile mukayese ettiğimizde firma sahiplerinin meslek seçiminde tutarlı oldukları görülür.

“Firmanızda çalışanlara hizmet içi eğitimi veriyor musunuz?” sorusuna (4. Soru) verilen cevaplardan yüzde 93. 5’i “evet”, yüzde 6,5’i “hayır” cevabını vermiştir. Bu soruya “evet” diyenlere “nasıl bir eğitim veriyorsunuz” (5. Soru) sorusunu tevcih ettik. Verilen cevapların yüzde 68,8’i “hem mesleki, hem ahlaki hem de kişisel gelişim”, yüzde 29,9’u “meslekî eğilimler” şeklinde olmuştur. Ahilikte hem mesleki hem de ahlaki eğitim sürekli olarak verildiği hatırlanırsa firmalarımızın yüzde 68,8’nin ahilik sistemini tatbik ettiği anlaşılmaktadır.

“Firmanızda çalışan personeliniz hakkında en çok şikâyetçi olduğunuz husus nedir?” sorusuna (6. Soru) verilen cevaplardan yüzde 32,5’i “tembellik”, yüzde 26’si “sık iş değiştirmek”, yüzde 16,9’u “iş güvenliğine riayet etmemek”, yüzde 16,9’u “güvensizlik”, yüzde 11,7’si “sürekli zam istemeleri” şeklinde olmuştur.

“Ahilik sistemi hakkında neler biliyorsunuz?” sorusuna (7. Soru) verilen cevaplardan yüzde 68,8’i “kısmen bilgi sahibiyim”, yüzde 24,7’si “bilgi düzeyim oldukça yüksek”, yüzde 5, 2’si “bilgim yok” cevabını vermiştir. Burada firmaların verdikleri cevap ile öğrencilerin verdikleri cevap mukayese edildiğinde öğrencilerle (96.6), firma sahiplerinin birbirine yakın (93.5) oldukları görülmektedir.

“Firmanızda çalışanların hangi davranışı sizi çok memnun eder?” açık uçlu anket sorusuna (8. Soru) verilen cevaplardan yüzde 26,1’i “işini sahiplenmesi, işi zamanında bitirmesi ve disiplinli olması”, yüzde 23’ü “dürüst, itaatkâr ve hürmetkâr olması” şeklinde cevap vermiştir. Firmaların beklentileri Ahilik sisteminin vermiş olduğu anlayışla paraleldir.

“Personelinizin tek alanda uzman olmasını mı istersiniz yoksa ikinci bir alanda da yetkin olmasını ister misiniz? (9. Soru) sorusuna verilen cevapların yüzde 81,8’i “evet”, yüzde 18,2’ si “hayır” olarak tespit edilmiştir. Benzeri anket sorusu öğrencilere sorulduğunda (21. Soru) yüzde 55,9’u “evet”, yüzde 23’9’u “hayır” demiştir. Ahilik sistemini dikkate

aldığımızda öğrencilerin firmalara kıyasla Ahilik sistemine daha yatkın oldukları görülmektedir.

Firmalara yöneltilen 9. anket sorusuna “evet” cevabı verenlerin analizi yapılmıştır. Buna göre (10. Soru) yüzde 18, 6’sı “tedbirli olmak ve firmanın menfaati gereği”, yüzde 18,6’sı “kendisini geliştirmesi”, yüzde 10’u “disiplinler arası yetkinlik”, yüzde 5’i “birbirine yardımcı olmak, biri işe gelemediğinde yardımcı olmak ve ben değil biz olalım” cevapları verilmiştir. Cevapların bir kısmında açık şekilde ifade edilmese de verilen cevapların bir kısmında firmanın menfaati gözetildiği, firma sahipleri tarafından değerlendirilmektedir. Ahilik sisteminde, kârı maksimize etmek temel hedef olmayıp ihtiyacı karşılamak esas olduğundan ikinci bir meslek asla tercih edilmez. Gününüz şartlarında firmaların bu tercihinin kapitalist sistemin mecburi bir yönlendirmesi olduğunu belirtmemiz gerekmektedir.

Firmalara yönelttiğimiz 9. Anket sorusuna “hayır” diyenler de olmuştu. Bunların analizi 11. Anket sorusuyla sorgulanmış ve ankete iştirak eden 77 firma sahibinden sadece 30’u cevap vermiştir. Verilen cevapların bir kısmı kayda değer bulunmamıştır. Konuyla ilgili verilen cevaplar dikkate alındığında “profesyonellik, kendini geliştirme, işini tam yapması” gibi cevaplar verilmiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi kapitalist bir sistemde firmaların temel hedefinin kâr maksimizasyonu olduğundan bu anket sorusuna verilen cevapların hem yüzde olarak az hem de isteksizlik olduğu görülmektedir.

Velilere Yapılan Anket

Velilere yapılan ankete 124 öğrenci velisi iştirak etmiştir. “Evladınızın meslek seçiminde temel aldığınız esas kriter nedir?” açık uçlu anket sorusuna (1. Soru) verilen cevapların yüzde 86,3’ü “kabiliyetine uygun olması”, yüzde 28,2’si “para kazanması ve yüzde 1, 6’sı “benim mesleğimi devam ettirmesi” şeklinde cevap verilmiştir. Benzeri anket sorusuna öğrencilerin verdikleri cevap ile (2. Soru) velilerin verdikleri cevap mukayese ettiğimizde her iki tarafında da meslek seçiminde aynı fikirde olduğu görülmektedir. Yüzde olarak öğrenciler (yüzde 84,1) ile velilerin (86,3) birbirine yakın olurken firmaların bu husustaki tercihleri (yüzde 66,2) daha aşağılardadır. Velilerin, evlatlarını meslek seçimi hususunda tercih ettikleri ikinci kriterin “para kazanması” olması kapitalist sistemin tabii bir etkisi olduğunu ifade etmeye gerek yoktur.

“Ahilik sistemi hakkında neler biliyorsunuz” açık uçlu sorusuna (2. Soru) verilen cevaplar şöyledir: Yüzde 58,7’si “çok boyutları olan bir anlayış”, yüzde 28,9’u “meslekle ilgili bir sistem”, yüzde 12,4’ü “Bilgi sahibi değilim” cevabını vermiştir. Öğrenci velileri ile öğrencileri mukayese ettiğimizde, öğrencilerin velilerinden daha fazla Ahilik sistemi hakkında bilgi sahibi oldukları görülmektedir. Bu, sosyal yapı açısından ümit vericidir.

“Sizce ideal bir usta/öğretmen hangi meziyete sahip olmalıdır” sorusuna (3. Soru) verilen cevaplar şöyledir: Yüzde 95,2’si “mesleğiyle birlikte ahlaklı olmalıdır”, yüzde 4, 8’i “mesleğini çok iyi bilmesi yeterlidir” cevabını vermiştir. Her üç grupta yapılan benzeri soru için alınan cevaplarda, meslek ile ahlakın ayrılmaz bir bütün olarak değerlendirilmesi Ahilik anlayışının temel kriterlerinden biri olması itibarıyla sevindiricidir.

“Sizce öğretmenin/ustanın inanç dünyası mesleki eğitimini hangi yönde etkiler?” sorusuna (4. Soru) verilen cevaplar şöyledir; yüzde 55,4’ü “mesleği eğitimi olumlu yönde etkiler”, yüzde 29,8’i “İnançlı olup olmaması fark etmez”, yüzde 2,5’i “mesleki eğitimi olumsuz etkiler” cevabını vermiştir. Seküler bir eğitim sisteminde usta/öğretmenin inanç dünyasının eğitimi olumlu yönde etkiler diyenlerin yüzde 55’4’e tekabül etmesi hem şaşırtıcı hem de kadim kültürümüz açısından ümit vericidir. Anlaşıldığı kadarıyla ülkemizde seküler nitelikteki formel eğitimin yanında tamamlayıcı nitelikte olan milletimizin kadim kültürünü muhtevi informal eğitimin müsbet katkıları kendisini göstermektedir.

“Meslek lisesine giden evladınızın teorik ve pratik bilgiye ilaveten ahlakî davranış konusunda yetişmesini arzu eder misiniz?” açık uçlu anket sorusuna (5. Soru) yüzde 86,3’ü “evet”, yüzde 3,2’si “hayır” cevabını vermiştir. Bu anket sorusuna “hayır” diyenlerden 7

öğrenci velisi cevap vermiştir. Verilen cevaplar ve bu cevapların analizi şöyledir: Verilen cevaplardan biri “Dinlere dayalı ahlak anlayışı konusunda şüphelerim var” şeklindedir. Bu cevabı veren öğrenci velisinin seküler bir anlayışı benimsediği ve ayrıca Ahilik sistemi hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı anlaşılmaktadır.

6. anket sorusuna verilen cevaplardan biri “Okul eğitim yeridir. Ahlaki değer kişiden kişiye değişebilir. Öz saygılı, öz güvenli, haklarını savunan, yanlış olduğunu düşündüğü şeyleri, davranışları, barışçıl kişi ve insan hakları ile hürriyetine saygılı bir şekilde ifade eden birey yetiştirmeli okul”. Burada iki temel problem vardır; Bunlardan biri “yanlış” olanın nasıl tespit edileceği diğeri de okulda ahlaki davranış konusuna niçin yer verilmeyeceği hususudur. Ahlaki değerın kişiden kişiye değişip-değişmeyeceği ayrı bir bahis fakat böyle bile olsa, ahlaki davranış hususu niçin okullarımızın müfredatında yer almasın? Bir diğer husus, yanlışın tespiti neye göre yapılacak? Şayet, “aklımıza göre yaparız” denilirse, o zaman herkesin aklı, bakış açısı ve değerlendirmesi farklı olacaktır.

6. soruya verilen cevaplardan biri “iyi ahlaklı eğitimci kriteri kişiye göre değişir ben ahlak eğitimini veriyorum” şeklinde cevap olmuştur. Ahlak meselesinin kişiden kişiye “değişir” hususuna yukarıda temas etmiştik. “Ben ahlak eğitimini veriyorum” ifadesiyle, öğrenci velimiz ahlaki davranış konusunda uzman olduğunu mu ifade etmek istiyor yoksa okullarda verilmekte olan/verilmek istenen ahlaki eğitim hakkında tereddütleri mi var, pek anlaşılmıyor.

Öğrenci velilerimizden bir diğeri “Ahlaki davranış doğduğu andan itibaren ailede başlar. Liseye başlamış bir öğrenci belli ahlaki kuralları almıştır zaten” diyerek, öğretmenin ahlaki davranış hususunda eğitim veremeyeceğini söylemektedir. Bu öğrenci velimiz, hangi kriterle göre lise seviyesine kadar ahlaki davranış eğitiminin verildiğini söyleyebilmektedir, anlaşılamamaktadır. Aynı öğrenci velimizin “Ahlaki davranışın ailede başlar” ifadesiyle bir gerçeğe parmak basmakla birlikte ahlaki davranışın bir etkileşim olduğunu ve sürekli olarak doğru kaynaklardan beslenmesi gerektiğini dikkate almamış görünmektedir.

Ankette 5. Sorumuza “hayır” diyenlerin cevapları Ahilik sistemine göre analiz edildiğinde şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür; Ahilik sisteminde kişi, hayatının her safhasında öğrenmeye açık olmalıdır. Özellikle çıraklık ve kalfalık aşamasında ustasından hem meslekî hem de ahlaki davranış hususunda yüksek bir hassasiyetle öğrenmeye açık olmak durumundadır. Şu durumda anketimizin 5. Sorusuna “hayır” diyen öğrenci velilerimizin değerlendirmeleri Ahilik sistemine uygun olmamaktadır.

“Evladınız tek bir meslekle mi yetinmeli yoksa ikinci bir meslek sahibi olmalı mı? sorusuna (7. Soru) verilen cevaplardan yüzde 61.5’e “evet” diyerek ikinci bir meslek sahibi olmasını istemiştir. Yüzde 20.5’i “Hayır” diyerek tek meslek ile yetinmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu anket sorusunu Ahilik sistemine göre değerlendirdiğimizde “hayır” diyenlerin uygun cevap verdiğini müşahade etmekteyiz. Zira Ahilik sisteminde bir kişinin tek mesleği vardır. Bu soruya yüzde 61,5’inin ikinci bir meslek sahibi olmasını istemesi günümüzde içinde bulunduğumuz kapitalist sistemin bir etkisi olduğu açıktır.

7. soruya “evet” diyenlerin cevapları (8. Soru) tahlil etmeden önce Ahilik sisteminin, günümüz anlayışından çok farklı, günümüzde unutulmaya yüz tutmuş, kapitalist sistemin empoze ettiği anlayış sebebiyle anlaşılması bir hayli zor olan bir ilkesinden söz etmek gerektir. Ahilikte bir kişi tek meslek sahibi olmalı ve bu mesleğini en iyi şekilde yapmalıdır. Kişinin ikinci bir mesleğe sahip olmayı düşünmesi veya tevessül etmesi katiyen uygun görülmez ve şiddetle ayıplanırdı. Bunun iki temel sebebi vardı: Bir kişinin ikinci mesleği yapması Ahilikte kul hakkına girmek olarak kabul edilir. Kul hakkına girmek Ahilikte çok ağır bir vebal olduğundan bir kişinin tek mesleği olur ve onu en güzel şekilde icra etmeye çalışır. İkinci sebep; Her Ahide “El-rızk el’Allah” inancı vardır. Yani rızkı veren Allah’tır. Ahiler gelecek endişesi içinde olmazlar. Onların endişesi helal rızık ile ilgilidir. Bu sebeple en helal yoldan ve kendilerine takdir edilen rızkı kazanmak için meşru yolu tercih

ederler. Osmanlı döneminde halkın genelinde geniş zemin bulan bu anlayışı İbrahim Hakkı Erzurumî (ö. 1780) manzum olarak şöyle ifade etmektedir:

“Benim Hakk’a münacaatım değildir rızık için haşa;
Hüda Rezzak-ı âlemdir, rıziksız kul yaratmaz ya!

Bu mısraında İbrahim Hakkı, dünyaya gelen her insanın yaşayabilmesinin teminatının Allah tarafından verildiğine inandığını ifade etmektedir. Yani insanlar hayatlarının devamı için endişe içinde olmamalıdır. Çalışmak ve para kazanmak için gayret etmek gerekir fakat buradaki gayretin özünde kesinlikle helali aramak olmalıdır. Başka bir ifadeyle İbrahim Hakkı Erzurumlu şöyle demek istemektedir; Allah, yarattığı her insanın rızıkını mutlaka verir/verecektir. Burada her insan Allah’ın vereceği o rızka ulaşmak için çalışmalıdır. Burada kişide bir endişe olmalı ama bu endişe rızık/gelirin/kazancın olup olmayacağı değil, helal olması ve yeterli gayretin gösterilip gösterilmeyeceğiyle ilgili olmalıdır. Günümüzde tek meslekle yetinilmemesinin temelinde yatan saiklerden birinin yukarıda izahı yapılan husus olduğu açıktır.

Yukarıda verilen bilginin ışığında açık uçlu olan 8. anket sorumuza verilen cevapları analiz edebiliriz. Ankete iştirak eden 126 firma sahibinden bu soruya cevap veren sadece 78 kişi olmuştur. Bu sayı firma sahiplerinin bahse konu soruya cevap vermek hususundaki isteksizliğini gösterdiği söylenebilir. 12 veli “kabiliyetlerin tam olarak kullanılması” şeklinde veya buna yakın cevaplar vermiştir. 10 temsilcisi “gelecek endişesi” üst başlığında toplanacak mahiyette cevaplar vermiştir. Diğer veriler “öğrenmenin yaşı yoktur” ve “tamamlayıcı meslekler öğrenmeli” gibi genel cevaplar vermiştir. Bu cevapları değerlendirdiğimizde; anketimize iştirak eden velilerin, ikinci meslek tercihinde, kabiliyet, gelecek endişesi ve öğrenmeye açık olmak açısından değerlendirme yaptıkları görülmektedir. Bir velimiz de “ikinci bir meslek seçilmeli mi?” sorusunu hatalı bulmakta ; “aynı soru içinde zıt iki farklı önerme yaparak tek bir tercih yaptırmaya çalışmışsınız” demektedir. Gerek bu soruya ve gerekse diğer sorulara verilen cevapların büyük bir kısmında velilerin Ahilik sisteminin meslek tercihinde ikinci bir mesleği uygun bulmadığını bilmedikleri anlaşılmaktadır.

Anketteki 7. soruya “hayır” diyenlerin cevapları analiz edildiğinde tespit edilen husus şöyledir: Bu soruya “hayır” diyenlerin analizi 9. Anket sorusuyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Anketimizin bu sorusuna (9.soru) cevap verenlerin sayısı 26’dır. Ankete iştirak eden öğrenci velimizin sayısının 126 olduğu hatırlanırsa, öğrenci velilerimizin meseleye bakış açıları ve hassasiyet dereceleri anlaşılmış olur.

Sonuç

Hayat bir bütündür. Bu anlayış zemininde kültürümüzden beslenen Ahiliğin milli bünyemiz üzerinde geçmişte olduğu gibi günümüzde ve gelecekte mevcut meslekî eğitim sistemimize dinamizm kazandıracağından şüphe yoktur. Ahilik sistemi günümüz ekonomik şartlarında gerek mikro ve gerekse makro bazda sosyal barışın tahkiminde katkı sağlayacağı şüphesizdir. İTÜ TMAL öğrencilerinin üzerinde tatbik ettiğimiz ve halen devam etmekte olan “Meslek Eğitiminde Ahilik Uygulaması” başlıklı projemiz ile elde edilen sonuçlar maddeler halinde aşağıda takdim edilmiştir:

1) Ahilik sisteminin tatbik edilmesiyle meslek eğitiminde kolaylaştırıcı, benimsetici, öz güven verici, kabiliyetlerin fark edilişi gibi sonuçları müşahade edilmiştir. Bu bağlamda olmak üzere Çin Halk Cumhuriyetinde düzenlenen 4. Kuşak ve Yol: Gençlik Kampı ve Öğretmen Çalıştayına İTÜ TMAL öğrencileri iştirak etmiş ve “en iyi sunum” ödülünü almışlardır.

2) İTÜ TMAL öğrencilerimize proje kapsamında uyguladığımız takım çalışmalarısıyla Ahilikteki çırakların yol arkadaşı prensibi tatbik edilmiş ve böylece hızlı ve verimli öğrenme temin edilmiştir. Uygulanan projeye tatbik edilen takım çalışması ile çağımızın en yaygın hastalıklarından biri internete bağımlılıktan kurtulma, sosyalleşme yönünde memnuniyet verici gelişmeler görülmüştür. Takım çalışmasıyla öğrencilerin kendi aralarında sinerji

oluştugu gibi sektörden projeye dahil edilen en iyi temsilciler ile mamül/ürün muhtevası zenginleştirilmiştir. Bunlara ilaveten başarıyı paylaşma anlayışı güçlenmiştir.

3) Proje kapsamında öğrencilerle yapılan ankette meslek seçiminde temel kıstasın ne olduğu sorusuna verilen cevapların yüzde 84'nün kişinin yeteneğine uygun olması şeklinde verilmesi Ahilik sistemiyle uygun olduğu tespit edilmiştir. Aynı soru öğrenci velilerine ve firmalara da tevcih edilmiş ve bu orana yakın cevaplar alınmıştır.

4) Öğrencilere sorulan “Hayatta en çok endişe ettiğiniz şey nedir?” sorusuna yüzde 61.3'nün “arkadaşsız ve ailemden uzak kalmak” şeklinde cevap vermesi öğrencilerimizin sosyal yapıya temayülünü ortaya koymaktadır. Ancak bu oranın kritik bir sınır olduğunu belirtmek gerekir.

5) Açık uçlu soru olarak “en çok merak ettiğiniz şey nedir?” sorusuna verilen cevaplar içinde en yüksek olanı “gelecek endişesi” olduğu tespit edilmiştir. Bu hususun sosyolojik ve psikolojik olarak tahlil edilmesi gerekir. Bilindiği gibi gelecek endişesi, kişide motive edici yönü olduğu gibi sosyal barışı ihlal edici boyutu da vardır.

6) Ahilik sisteminde “iş başında öğrenmek” ilkesinin uygulamasında karakter eğitimi de verilmektedir. İTÜ TMAL öğrencilerinde yaptığımız ankette yüzde 80'i tarafından meslekle birlikte ahlakî davranışın da öğrenilmesi gerektiği cevabının verilmesi memnuniyet vericidir. Aynı husus firmalar ve öğrenci velileri tarafından da benimsendiği tespit edilmiştir.

7) Firmalarla yapılan ankette firmaların istihdam etmek istedikleri elemanın ahlaklı olmasını tercih ederim diyenlerin oranı yüzde 90'a yakındır. Bu durum iş dünyasının Ahilik sistemine uygunluğunu ortaya koymaktadır ve memnuniyet vericidir. İstihdam edilen personelin hangi davranışı firmayı memnun eder sorusuna verilen cevapların hemen hemen tamamı Ahilik sisteminin hedeflediği davranış şeklidir.

Öneriler

Ülkemizde en çok ihtiyaç duyulan mesleki eğitimde yeni ve ufuk açıcı tekniklerle mevcut beşeri sermayemizin kalitesini artırmak mecburiyetindeyiz. Bunun için öncelikle tarihî tecrübelerimizden Ahilik sisteminin dikkate alınmasıyla kısa zamanda ve daha verimli sonuçlar alınacağı değerlendirilmektedir.

Çıkar Çatışması: Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkı Beyanı: Araştırmacılardan Ömer Akdağ %75 ve Hüseyin Toros %25 olarak çalışmaya katkıda bulunmuşlardır.

Araştırma Yayın Etiği: Bu çalışmanın hazırlanma ve yazım sürecinde “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

KAYNAKÇA

Algar, H. (2011). Şed. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 38). İstanbul.

Başoğlu, T. (2011). Tazir. *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul.

Bayram, M. (2018). Ahi Evran ve Ahiliğin doğuşu. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 15–30). KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.

Darı, A. B. (2017). Bir sosyal bütünleşme aracı olarak Ahilik. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Deveci, S. (2021). Ahilik teşkilatı ve esnaf zümreleri. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (Aralık Özel Sayı), 12–25.
- Efe, A. (2021). İslam ekonomisinde üretim faktörleri ve fiyatlandırma sistemi. *Balkan Journal of Social Sciences*, 7(13), 45–60.
- Ekinci, E. B. (2022). İşçinin ücretini alın teri kurumadan veriniz: Bizde 1 Mayıs ve işçi hareketlerinin mâzisi. <https://www.ekrembugraekinci.com/article/?ID=808>
- Ekinci, Y. (1990). *Ahilik ve meslek eğitimi*. MEB Yayınları.
- Erbaşı, A. (2018). Ahilik ve yönetim. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 45–60). KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Erdem, H. (2018). Ahlak. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 61–75). KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Eskicioğlu, O. (1999). *İslam ve ekonomi*. İzmir.
- Gemici, N. (2010). Ahilikten günümüze meslek eğitiminde model arayışları ve sonuçları. *Değerler Eğitim Dergisi*, 8(19), 35–50.
- Güneş, H. H., & Aydemir, C. (2005). Anayasal iktisat teorisini doğuran arayışlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(12), 25–40.
- Hacıgökmen, M. A. (2007). Ahî şecere-nâmelerinin tarihî temeli ve yazılış sebepleri. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23(23), 12–27.
- Hacıgökmen, M. A. (2012). Anadolu’da Ahiliğin esnaf teşkilatı hâline dönüşmesi ve tımar sistemine yansımaları (Ankara örneği). *Türkiyat Araştırma Dergisi*, (32), 45–60.
- Kazıcı, Z. (1988). Ahi Baba. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 1). İstanbul.
- Köksal, M. F. (2018). Sivil yapılanma modeli olarak Ahilik. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 75–90). KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Köse, S. (2018). İslam’da ticaret ve ahlak. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 91–105). KTO Karatay Üniversitesi Yayınları.
- Mazak, A. (2018). Ahilikte bir ritüel: Şed kuşanma. In Ö. Akdağ & M. Kurtuluş (Eds.), *Ahilik ve Meslek Ahlakı* (pp. 105–120).
- Üstünova, K. (2007). İlk Türkçe ilmiyal Mukaddime ve yazarı Kutbüddin İznîkî. *Akademik Araştırmalar Dergisi*, (31), 45–58.
- Yalçın, A. (1983). *İktisadî doktrinler ve sistemler tarihi*. Ankara.

Extended Summary

Purpose

In order to develop vocational skills and protect the ecosystem, the education system in line with the green consensus, being environmentally friendly with the values formed over centuries will contribute to the peacefulness of the next generation. Life is a whole with its matter and meaning. In the 13th century, during the period of the Seljuk State of Turkey, Ahi-order, which was practiced in Anatolia, adopted this understanding and put it into practice. In the understanding of Ahi-order, which accepts the human being as a social being, the proverb "Teamwork makes the dreamwork" determines the flow of life. The hierarchy of assistant-

apprentice- journeyman and master is not only the basic criterion of acquiring a profession in ahi-order, but also enables the sensitivity of raising responsible people in a humanitarian and Islamic climate. In this study, the Ahi system, which idealizes the proverb "art is the golden ticket" and idealizes taking the burden, not being a burden, will be analyzed. Ahi Evran said: "No art and profession is learned from a book. They must be learned from a master. Even holding a spoon and eating yoghurt is possible with motherly training". With this statement, Ahi Evran emphasized the importance of learning by practicing centuries ago. It is also Ahi Evran who pointed out that knowledge will be profitable when it is put into practice by saying, "Useless knowledge is a burden on the chest". Nurtured in spirit by the Prophet Muhammad Mustafa (PBUH), who encouraged work and production by holding the calloused hand of Muaz b. Jabal, one of the Companions, and saying, "This hand will not be burned by hell," Ahi Evran is a system that brought together professional organizations in Kayseri in the 13th century and established the first industrial site in the world. In some of the secondary schools in Turkey, the Ahi system has been partially implemented, albeit theoretically. Within this framework, for the first time in higher education in Turkey, the Ahi-order course is given to all students as an elective course at Konya Chamber of Commerce (KTO) Karatay University. A trial study of the Ahi system was initiated at Istanbul Technical University Vocational and Technical Anatolian High School (İTÜ MTAL) with the project titled "Ahi-order in Education and Teamwork". With this project, students are expected to add value to Turkey's economy by realizing the basic principles of the Ahi-order (moral and intellectual) ethic of "those who work with reason and morality are among us". According to the results of the survey, both students and company representatives made promising evaluations about this ongoing project. With this project, it is observed that the students in the school adopt the team spirit, create synergy by coming together in a physical environment, have self-confidence, and experience the pleasure of winning by sharing. With the project, it was observed that students gained practical thinking, increased ability to produce solutions, infrastructure in line with world standards, solidarity, learning by using body language, rapid maturation, developing solutions according to needs, sharing success, restraining ego and producing projects instead of complaining. In the formation of the team spirit that was put into practice in the process of acquiring a profession, not only the students physically came together, but also volunteer representatives from certain sectors and university students were included in the scope of the project. As a result of this work, students were able to present their year-long work to the public in a comfortable way and their self-confidence increased, showing the potential for social and academic development. Seeing the improvements in the students, other organizations have expressed that they will give importance to similar team work. This study contributes to the existing literature by examining the development of students in 3 different fields in vocational education and 30 different subjects that are considered to be important in the future, in a superior-subordinate relationship. The positive effect of the Ahi-order system, which has been practiced for a long time in history, on student success in today's vocational education system has been observed and its contribution to the mental, emotional and social development of students has been observed. It is concluded that the results obtained will increase student motivation in schools where vocational education is predominant.

Method

In our research, the method of content analysis applied in social sciences has been adopted. The starting point of our study is the understanding that "life is a whole". Our basic assumption is that Ahi-order principles have facilitating and resolving features for today's economic problems. Our basic claim is that Ahi-order, which is nourished by authentic Islamic sources, will contribute to today's economic problems; to provide solutions to existing problems on an individual basis in today's economic conditions and to ensure social peace on a macro basis. Students, parents and company officials were asked to fill out a questionnaire

on the internet about Ahi-order teamwork. The data collected with the Google form were analyzed directly on the form and the results were obtained.

Results

Life is a whole. On the basis of this understanding, there is no doubt that the Ahi system, which is nourished by our culture, will bring dynamism to our current vocational education system today and in the future as it has done in the past on our national structure. There is no doubt that the Ahi system will contribute to the arbitration of social peace on both micro and macro basis in today's economic conditions. The results obtained with the project titled "Application of Ahi in Vocational Education", which we have implemented on İTÜ MTAL students and which is still ongoing, are presented below:

1) With the application of the Ahi-order system, results such as facilitating, adopting, giving self-confidence, recognizing talents have been observed in vocational education. In this context, the 4th Belt and Road organized in the People's Republic of China: Youth Camp and Teacher Workshop organized in the People's Republic of China, İTÜ MTAL students participated and received the "best presentation" award.

2) With the teamwork we applied to our İTÜ MTAL students within the scope of the project, the principle of the apprentice's companion principle in Ahi-order was applied and thus fast and efficient learning was ensured. With the teamwork applied with the project, gratifying developments have been seen in the direction of socialization and getting rid of internet addiction, one of the most common diseases of our age. With teamwork, synergy was created among the students themselves and the content of the product was enriched with the best representatives from the sector included in the project. In addition to these, the understanding of sharing success has been strengthened.

3) In the survey conducted with students within the scope of the project, it was determined that 84 percent of the answers given to the question of what is the main criterion in choosing a profession are in accordance with the Ahi-order system. The same question was also posed to students' parents and companies and answers close to this rate were received.

4) The fact that 61.3 percent of the students answered the question "What are you most worried about in life?" as "being friendless and away from my family" reveals the tendency of our students towards social structure. However, it should be noted that this rate is a critical limit.

5) Among the answers given to the open-ended question "What are you most worried about?", the highest rate was found to be "worrying about the future". This issue needs to be analyzed sociologically and psychologically. As it is known, worry about the future has a motivating aspect as well as a dimension that violates social peace.

6) In the application of the principle of "learning on the job" in the Ahi system, character education is also provided. In the survey we conducted among İTÜ MTAL students, it is pleasing to see that 80 percent of them responded that moral behavior should be learned along with the profession. It has been determined that the same point is also adopted by companies and students' parents.

7) In the survey conducted with the companies, the rate of those who said that they would prefer the employee they want to employ to be moral is close to 90 percent. This situation reveals the compliance of the business world with the Ahi-order system and is pleasing. Almost all of the answers given to the question of which behavior of the employed personnel would satisfy the company are the behaviors targeted by the Ahi-order system.

Conclusion

As a result, there is an obligation to improve the quality of the existing human capital with new and seminal techniques in vocational education, which is most needed in Turkey for the development of professional skills, green reconciliation, efficient use of resources and a peaceful and happy future. For this purpose, it is evaluated that more efficient results will be obtained in a short time and more efficiently by taking into account the Ahi-order system from historical experiences

EKLER

Öğrencilere Sorular

Değerli öğrenciler,

Aşağıda anket soruları verilmiştir. Cevap şıkları içinde birden fazla cevabı işaretleyebilirsiniz.

Teşekkür ederiz.

1. Takım çalışmasının ahiliğin ilkelerinden biri olduğunu biliyor muydunuz?
Hayır
Evet
.....
2. Meslek tercihinde sizce en temel kriter ne olmalıdır?
Para kazanmak
Kişinin kabiliyeti/yeteneğinin meslekle örtüşmesi
Aileme yük olmamak.
Mesleğin kolaylık ve zorluk derecesine bakırım.
Mesleğin geçerli olup olmadığına bakırım.
.....
3. En çok hangi mesleği /sanatı yapmaktan keyif alırsınız?
....
....
....
....
4. Seçtiğiniz meslek/sanat/bölüme yeteneğinizin uygun olduğunu düşünüyor musunuz?
Evet
Hayır
....
5. Dördüncü soruya cevabınız “hayır” ise niçin o bölümü/mesleği/sanatı tercih ettiniz?
Çok kazançlı olduğundan
Ailem baskı yaptı
Arkadaşlarım yönlendirdi.
Öğretmenlerim yönlendirdi.
.....
6. Hayatta en çok endişe ettiğiniz şey nedir?
Parasız kalmak
Arkadaşsız kalmak
Ailemden uzak kalmak
Öğretmenimden azar işitmek

-
7. Hayatta sizi en mutlu eden şey nedir?
Öğretmenim tarafından iltifat (takdir) edilmek
Başarılı olmak
Çok para kazanmak
Güzel konuşmak
-
8. Sizce bir kişinin birden çok mesleğe sahip olması nasıl değerlendirilmelidir?
Uygun değildir
Olabilir
-
9. Sekizinci i soruya cevabınız “uygun değildir” ise sebebini tek cümleyle açıklayınız.
-
10. En çok merak ettiğiniz şey nedir?
.....
11. Tekrar bir meslek/bölüm/sanat seçmek imkanınız olsaydı hangisini seçerdiniz?
.....
.....
.....
.....
12. Sizce bir mesleğin en avantajlı tarafı nedir?
Çok para
Yüksek imaj
Kendimi tatmin
Ailemin memnuniyeti
İhtiyacı karşılamak
-
13. Emekli olduğunuzda hangi unvanla hatırlanmak istersiniz?
Çok iyi adamdı
İşini mükemmel yapardı
Kimseyi kırmazdı.
Çok zengindi
Çok şık giyinirdi.
Çok dindardı.
Otoriterdi.
-
14. Öğretmeninizden en büyük beklentiniz nedir?
Hoşgörülü olması
Öğrenciler arasında ayırım yapmaması
Davranışıyla sözünün bir olması
-
15. Siz bölümü/mesleği/sanatı seçerken aşağıdakilerden hangisi etkili oldu?
Ailem
Arkadaşlarım
Yüksek kazanç
Kabiliyetime/yeteneğime uygun olması
Öğretmenim
-
16. Hayatınızda idealize ettiğiniz /örnek aldığınız kişi var mı?
Var
Yok

-
17. On altıncı soruya cevabınız “evet” ise o kişinin hangi özelliği sizi cezbetmiş olabilir?
-
18. On altıncı soruya cevabınız “hayır” ise sebebi nedir?
Ben kimseyi örnek almam.
Benim benden başka örnek alacağım kişi yoktur.
-
19. Meslek/sanat öğrendiğimiz kişiden meslek dışında öğrenmemiz gereken başka bir şey var mı?
Meslek öğreten kişiden sadece meslek öğrenilir.
Davranış biçimi benim için örnek teşkil eder
-
20. Boş zamanlarınızı nasıl değerlendirirsiniz?
Kitap okuyarak
Müzik dinleyerek
Mesleğimi geliştirerek
Spor yaparak
Seyahat yaparak
İbadet yaparak
İnternete girerek
-
21. Tek bir meslekle mi yetinmek istersiniz yoksa ikinci bir meslek sahibi olmak ister misiniz?
Evet
Hayır
-
22. Yirmi birinci soruya cevabınız “evet” ise sebebi nedir?
-
23. Yirmi birinci soruya cevabınız “hayır” ise sebebi nedir?
-

Ebeveynlere Sorular **Değerli velimiz,**

Aşağıda anket soruları verilmiştir. Cevap şıkları içinde birden fazla cevabı işaretleyebilirsiniz.

Teşekkür ederiz.

1. Evladınızın meslek seçiminde temel aldığınız esas kriter nedir?
Para kazanması
Kabiliyetine/yeteneğine uygun olması
Benim mesleğimi devam ettirmesi
-
2. Ahilik sistemi hakkında neler biliyorsunuz?
Bilgi sahibi değilim
Meslekle ilgili bir sistem
Çok boyutları olan bir anlayış
-
3. Sizce ideal bir usta/öğretmen hangi meziyete sahip olmalıdır?
Mesleğini çok iyi bilmesi yeterlidir.

Ahlaklı olması beni ilgilendirmez
Mesleğiyle birlikte ahlaklı olmalıdır.

4. Sizce öğretmenin/ustanın inanç dünyası meslek eğitimini hangi yönde etkiler?

İnançlı olup olmaması fark etmez
Meslekî eğitimi olumlu yönde etkiler.
Mesleki eğitimi olumsuz yönde etkiler

5. Meslek lisesine giden evladınızın teorik ve pratik bilgiye ilaveten ahlakî davranış konusunda yetişmesini arzu eder misiniz?

Evet
Hayır

6. Beşinci soruya cevabınız “hayır” ise sebebi ne olabilir?

7. Evladınızın tek bir meslekle mi yetinmeli yoksa ikinci bir meslek sahibi olmalı mı?

Evet
Hayır

8. Yedinci soruya cevabınız “evet” ise sebebi nedir?

10. Yedinci soruya cevabınız “hayır” ise sebebi nedir?

Firma Sahiplerine Sorular

Çok değerli firma sahibi,

Aşağıda anket soruları verilmiştir. Cevap şıkları içinde birden fazla cevabı işaretleyebilirsiniz.

Teşekkür ederiz.

1. Firmanızda çalıştırmak istediğiniz elemanın hangi vasıflara sahip olmasını istersiniz?

Sadece işini bilmesi
Hem işini hem de ahlaklı olması

2. Siz mesleğinizi hangi kritere göre seçtiniz?

Getirisine göre
Kabiliyetime/yeteneğime göre
Aile şirketi
Ülkemizin ihtiyacına göre

3. Lise çağında olsaydınız hangi mesleği tercih ederdiniz?

Yapmakta olduğum mesleği seçerdim.

4. Firmanız çalışanlarına hizmet içi eğitim veriyor musunuz?

Evet
Hayır

5. dördüncü soruya cevabınız “evet” ise nasıl bir eğitim veriyorsunuz?

Meslekî
Ahlakî
Hem mesleki hem ahlakî

6. Firmanızda çalışan personeliniz hakkında en çok şikâyetçi olduğunuz husus nedir?

Güvensizlik

Tembellik

Saygısızlık

Sık iş değiştirmek

Sürekli zam istemeleri

.....

7. Ahilik sistemi hakkında neler biliyorsunuz?

Bilgin yok

Kısmen bilgi sahibiyim.

Yeni öğrendim

....

8. Firmanızda çalışanların hangi davranışı sizi çok memnun eder?

.....

9. Personelinizin tek alanda uzman olmasını mı istersiniz yoksa ikinci bir alanda da yetkin olmasını ister misiniz?

Evet

Hayır

.....

10. Dokuzuncu soruya cevabınız “evet” ise sebebi nedir?

.....

11. Dokuzuncu soruya cevabınız “hayır” ise sebebi nedir?

.....